

Rada vlády pro udržitelný rozvoj

STRATEGICKÝ RÁMEC UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR

Ministerstvo životního prostředí

STRATEGICKÝ RÁMEC UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY

Rada vlády pro udržitelný rozvoj
Ministerstvo životního prostředí
2010

Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky

Materiál k vydání připravila Rada vlády pro udržitelný rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí

Grafický design, sazba a tisk:

Ottova tiskárna, Přívozní 2, Praha 7

Vydalo:

Ministerstvo životního prostředí se sídlem Vršovická 1442/65, Praha 10
www.mzp.cz

Vydání: první

Rok vydání: 2010

Náklad: 1 200 ks

© Ministerstvo životního prostředí

ISBN: 978-80-7212-536-4

Vytištěno na EKO PRINTU vyrobeném z recyklovaných vláknin.

ÚVODNÍ SLOVO

Vážení spoluobčané,

vláda České republiky usiluje o vytváření takových podmínek, které povedou ke zlepšení kvality života obyvatel a zlepšení podnikatelského prostředí.

Prostřednictvím této publikace chceme seznámit širokou laickou i odbornou veřejnost se Strategickým rámcem udržitelného rozvoje České republiky. Cílem je nasměrovat zemi k prosperitě a vyšší kvalitě života současné generace i generací budoucích.

Principy udržitelného rozvoje je nutno chápat v dlouhodobé perspektivě. Zakladním poselstvím Strategického rámce je upozornit na rizika a výzvy, před nimiž dnes stojíme. Cílem dokumentu je dále vymezit klíčová témata a problémy udržitelného rozvoje České republiky a nalézt příslušná opatření k jejich řešení a též vytýčit cestu vpřed.

Věřím, že Evropa a Česká republika bude v následujících letech v mezinárodním měřítku místem s vysokou kvalitou života a moderním konkurenceschopným hospodářstvím.

Ing. Jan Fischer, CSc.
předseda vlády České republiky
předseda Rady vlády pro udržitelný rozvoj

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 11. ledna 2010 č. 37 ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky

Vláda

I. schvaluje Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, obsažený v části III materiálu č. j. 1850/09 (dále jen „Strategický rámec“) s úpravami podle připomínky vlády;

II. ukládá

1. ministru životního prostředí a výkonnému místopředsedovi Rady vlády pro udržitelný rozvoj

- a) předložit vládě nejpozději do 31. prosince 2015 návrh aktualizace Strategického rámce,
- b) dořešit otázky zavedení Strategického rámce do praxe a předložit řešení vládě do 31. května 2010,
- c) zpracovat s použitím indikátorů každé 2 roky zprávu obsahující vyhodnocení stavu a trendů udržitelného rozvoje v České republice a předložit ji vládě; první takovou zprávu předložit vládě do 31. prosince 2011,
- d) zabezpečit zveřejnění tohoto usnesení ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí;

2. členům vlády a vedoucím ostatních ústředních správních úřadů

- a) vycházet při zpracování koncepčních a strategických dokumentů ze Strategického rámce a poměřovat je s tímto rámcem,

b) spolupracovat s ministrem životního prostředí a výkonným místopředsedou Rady vlády pro udržitelný rozvoj na přípravě zavedení Strategického rámce do praxe podle bodu II/1 b a při vyhodnocení podle bodu II/ 1 c tohoto usnesení;

III. pověřuje předsedu vlády předložit Strategický rámec předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu Parlamentu České republiky k informaci;

IV. doporučuje guvernérovi České národní banky, hejtmanům, primátorům statutárních měst a starostům obcí s rozšířenou působností, aby při koncepční činnosti jimi řízených úřadů vycházeli ze Strategického rámce.

Provedou:

předseda vlády,
členové vlády,
vedoucí ostatních ústředních správních úřadů

Na vědomí:

hejtmani
primátoři statutárních měst,
starostové obcí s rozšířenou působností

Předseda vlády
Ing. Jan Fischer, CSc., v. r.

STRATEGICKÝ RÁMEC UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR

1	ÚVOD	8
2	UDRŽITELNÝ ROZVOJ ČR JAKO SOUČÁST SVĚTOVÉ A EVROPSKÉ BUDOUCNOSTI	11
3	STRATEGICKÁ VIZE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR	14
4	PRIORITY A CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR	15
4.1	PRIORITNÍ OSA 1: SPOLEČNOST, ČLOVĚK A ZDRAVÍ	16
4.2	PRIORITNÍ OSA 2: EKONOMIKA A INOVACE	28
4.3	PRIORITNÍ OSA 3: ROZVOJ ÚZEMÍ	39
4.4	PRIORITNÍ OSA 4: KRAJINA, EKOSYSTÉMY A BIODIVERZITA	50
4.5	PRIORITNÍ OSA 5: STABILNÍ A BEZPEČNÁ SPOLEČNOST	60
5	IMPLEMENTACE SRUR ČR	75
5.1	ZÁKLADNÍ PRINCIPY IMPLEMENTACE	75
5.2	PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	75
5.3	DALŠÍ AKTIVITY K ZAJIŠTĚNÍ IMPLEMENTACE SRUR ČR	78
5.4	DALŠÍ AKTUALIZACE SRUR ČR	78
6	MONITOROVÁNÍ SRUR ČR	80
6.1	ZÁKLADNÍ PRINCIPY MONITORINGU	80
6.2	SLEDOVÁNÍ PLNĚNÍ SRUR ČR	80
6.3	INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	81
7	PŘÍLOHA	83
7.1	INDIKÁTOROVÉ LISTY	83

Úlohou Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky (dále také „SRUR ČR“) je vytvořit konsensuální rámec pro zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru (sektorových politik či akčních programů) a být tak důležitým východiskem pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů i pro meziresortní spolupráci a spolupráci se zájmovými skupinami.

V České republice byla usnesením vlády č. 1242 ze dne 8. prosince 2004 schválena Strategie udržitelného rozvoje České republiky (dále též „SUR ČR“, „SUR“). Její základní úlohou bylo upozornit na existující a potenciální problémy, jež by mohly ohrozit přechod ČR k udržitelnému rozvoji, a iniciovat opatření, jak těmto hrozbám předejít nebo je alespoň zmírnit.

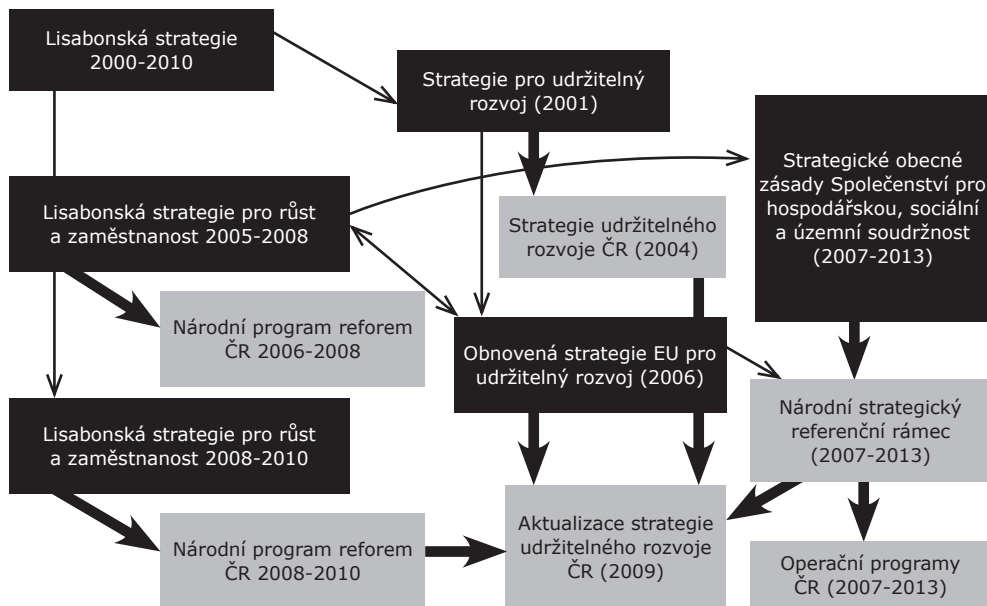
Orgánem odpovědným za přípravu SUR ČR, včetně její aktualizace, je Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) – SUR je schvalována vládou ČR. Pro účely aktualizace byl v rámci RVUR zřízen Řídicí výbor pro aktualizaci, vedoucí zástupcem Ministerstva financí. Aktualizace stávající SUR ČR z roku 2004 byla zahájena v roce 2007 na základě výše zmíněného usnesení.

Strategie udržitelného rozvoje se navzájem doplňuje s obnovenou Lisabonskou strategií, která zásadním způsobem přispívá k zastřešujícímu cíli udržitelného rozvoje tím, že se soustředí především na činnosti a opatření zaměřená na zvýšení konkurenceschopnosti a hospodářského růstu a podporu vytváření pracovních míst. K realizaci kroků, které přispějí k naplňování obnovené Lisabonské strategie, byly zpracovány na úrovni členských států, tedy i ČR, **národní lisabonské programy – tzv. národní programy reformem (NPR).**

Strategický rámec udržitelného rozvoje má nadresortní průřezový charakter obdobně jako např. již zmíněný Národní program reformem ČR 2008 – 2010 nebo Národní strategický referenční rámec 2007 – 2013, které jsou s aktualizovanou SUR ČR v souladu. Rozdíl je v podstatně dlouhodobějším a tím obecnějším pojetí tohoto dokumentu. SRUR informuje vládní orgány a shrnuje na obecné úrovni klíčová témata, problémy a možná řešení. **Jejím cílem není ukládat konkrétní opatření nebo nahradit resortní nebo průřezové strategie, nýbrž podpořit jejich dlouhodobou orientaci a vzájemnou provázanost.**

Vztah SRUR ČR k významným strategickým dokumentům EU a ČR je znázorněn na následujícím obrázku.

Smlouva o založení Evropského společenství Smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii

Aktualizace si také klade za cíl určit možné hrozby (sociální, ekonomické a environmentální) pro další vývoj České republiky a zároveň najít cesty (nástroje), jak se těmto hrozbám vyhnout s maximálním možným využitím synergií mezi sociální, environmentální a ekonomickou oblastí. Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR se nesnaží nahradit jednotlivé sektorové koncepce, strategie a politiky. **Cílem dokumentu je vymezit klíčová témata a problémy udržitelného rozvoje České republiky a nalézt příslušná opatření k jejich řešení** – tato opatření mohou být obsažena v již existujících a schválených koncepčních dokumentech. Aktualizace má tak napomoci vzájemné provázanosti opatření, která jsou obsažena v různých strategických sektorových dokumentech a příp. indikovat problémy, pro které zatím neexistují odpovídající politiky a opatření. Je možno konstatovat, že při aktualizaci nebyly nalezeny zásadní

rozpory s většinou strategických materiálů. Protože však v ČR dosud neexistuje společný rámec strategické práce, nelze kompatibilitu materiálu se všemi takovými hotovými nebo připravovanými texty zcela zaručit. Časový horizont SRUR je rok 2030.

Důležitým úkolem je připravit v rámci implementace SRUR text o udržitelném rozvoji, který bude obsahovat závazné úkoly, verifikovatelné cíle a zejména závazná rozhodnutí a verifikovatelné odhady nákladů a dopadů.

Práce na aktualizaci byly zahájeny v době, kdy rozsah a důsledky globální ekonomické situace v ČR nebyly zřejmé. S postupným růstem negativních vlivů globální ekonomické recese na českou společnost byly priority a cíle, navržené v aktualizaci, podrobeny revizi při zohlednění této situace. Lze konstatovat, že navržené priority a cíle jsou v dlouhodobém horizontu platné bez ohledu na aktuální ekonomický vývoj. Naopak značná část z nich by měla vést ke snížení rizik zásadních negativních celospolečenských výkyvů a změn nejen současné krize, ale zejména do budoucna.

Stav v jednotlivých oblastech udržitelného rozvoje v ČR je sledován pomocí sady indikátorů a výsledky jsou pravidelně publikovány v situačních zprávách ke Strategii udržitelného rozvoje ČR. Jak vyplývá z aktuální 3. Situační zprávy (2009), v některých sledovaných oblastech došlo ke zlepšení (např. pokrytí ČR územně plánovací dokumentací obcí), v mnoha ukazatelích však přetrvává nepříznivý vývoj (struktura ekonomiky, biodiverzita, korupce atd.).

2 UDRŽITELNÝ ROZVOJ ČR

JAKO SOUČÁST SVĚTOVÉ A EVROPSKÉ BUDOUCNOSTI

Dle definice Světové komise pro životní prostředí a rozvoj lze považovat rozvoj za udržitelný¹ tehdy, naplní-li potřeby současné generace, aniž by ohrozil možnosti naplnit potřeby generací příštích. Základními milníky rozvíjení obsahu této definice jsou světové summity jako Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (Rio de Janeiro, 1992), Summit tisíciletí a Světový summit o udržitelném rozvoji (Johannesburg, 2002). **Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR slouží jako dlouhodobý rámec pro politické rozhodování v kontextu mezinárodních závazků, které ČR přijala nebo hodlá přijmout v rámci svého členství v OSN, OECD a EU při respektování specifických podmínek a potřeb ČR.**

Evropská rada přijala v roce 2001 v Göteborgu první Strategii udržitelného rozvoje EU. Ta byla doplněna v roce 2002 vzhledem ke Světovému summitu OSN (Johannesburg, 2002) a v roce 2006 pak přijata jako obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU². Dokument identifikuje přetrvávající neudržitelné trendy ve vztahu ke změně klimatu, užití energie, veřejnému zdraví, chudobě a sociálnímu vyloučení, demografickým tlakům a stárnutí společnosti, nakládání s přírodními zdroji, ztrátě biodiverzity, dopravě a užití území. Tyto trendy musí být změněny, aby bylo dosaženo udržitelného rozvoje.

Globálním cílem obnovené Strategie je zlepšení života současné generace i generací budoucích cestou vytvoření udržitelných komunit schopných efektivně užívat zdroje a odblokovat ekologický a sociální inovační potenciál nutný k zajištění ekonomické prosperity, ochrany životního prostředí a sociální soudržnosti.

Od této strategické vize jsou odvozeny globální cíle:

- a) Ochrana životního prostředí (ekosystémy, biodiverzita, zdroje, udržitelná výroba a spotřeba),
- b) Sociální soudržnost (sociální soudržnost, zdraví, bezpečnost, práva, rovné příležitosti, kulturní diverzita),

¹ Základní pojmy z oblasti udržitelného rozvoje je možné nalézt např. ve Výkladovém slovníku základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje, K.Remtová, MŽP, 2009. Definice udržitelného rozvoje a dalších pojmů jsou rovněž obsaženy v platném zákoně č. 17/1992 Sb. o životním prostředí. ² Tj. Renewed EU Sustainable Development Strategy, 2006.

2 UDRŽITELNÝ ROZVOJ ČR

JAKO SOUČÁST SVĚTOVÉ A EVROPSKÉ BUDOUCNOSTI

- c) Ekonomická prosperita (prosperita, inovace, znalosti, eko-efektivita, životní standard, zaměstnanost),
- d) Mezinárodní odpovědnost (stabilní demokratické instituce, mír, bezpečnost, svoboda, globální udržitelnost, mezinárodní závazky).

Obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU uvádí základní principy tvorby strategie. Dokument dále obsahuje následující klíčové výzvy (témata udržitelného rozvoje):

- 1) Globální změna klimatu a čistší energie (obecný cíl: Zmírnit změnu klimatu, související náklady a nepříznivé důsledky pro společnost a životní prostředí).
- 2) Udržitelná doprava (obecný cíl: Zajistit, aby naše dopravní systémy byly v souladu s hospodářskými, sociálními a environmentálními potřebami společnosti a současně měly co nejmenší nežádoucí dopady na hospodářství, společnost a životní prostředí).
- 3) Udržitelná výroba a spotřeba (obecný cíl: Podporovat udržitelné modely spotřeby a výroby).
- 4) Ochrana a management přírodních zdrojů (obecný cíl: Zlepšit péči o přírodní zdroje a zabránit jejich nadměrnému využívání s oceněním hodnoty schopností ekosystémů).
- 5) Veřejné zdraví (obecný cíl: Podpora dobrého veřejného zdraví s rovnými podmínkami a zlepšení ochrany před zdravotními hrozbami).
- 6) Sociální inkluze, demografie a migrace (obecný cíl: Zohledněním mezigenerační solidarity a solidarity uvnitř generací vytvořit společnost podporující sociální začlenění a zajistit a zlepšit kvalitu života občanů jako předpoklad trvalého individuálního blahobytu).
- 7) Globální chudoba a výzvy udržitelného rozvoje (obecný cíl: Aktivně podporovat udržitelný rozvoj na celém světě a zajistit, aby vnitřní a vnější politiky Evropské unie byly v souladu s globálním udržitelným rozvojem a jejími mezinárodními závazky).

Dokument dále navrhuje průřezové politiky v oblastech výchovy, vzdělávání a výzkumu a vývoje – **klíčové výzvy z pozice vzdělávání, výchovy a osvěty**

2 UDRŽITELNÝ ROZVOJ ČR JAKO SOUČÁST SVĚTOVÉ A EVROPSKÉ BUDOUCNOSTI

budou dále rozpracovány v Akčních plánech strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Strategie má být revidována nejpozději v roce 2011. Zpráva o hodnocení pokroku Strategie udržitelného rozvoje EU (2009) posuzuje výsledky dosažené vzhledem ke klíčovým cílům a identifikuje politické iniciativy na úrovni EU a členských států (srovnávacím rokem je 2000). Dokument hodnotí pokrok dosažený na všech úrovních vzhledem k jednotlivým klíčovým výzvám. Zpráva konstatuje, že bylo dosaženo pouze dílčích úspěchů (změna klimatu, čistá energie) a priority stanovené v červnu 2006 tedy zůstávají v platnosti. Jak výsledky ukazují, trvalá pozornost musí být věnována implementaci strategie ve všech prioritních oblastech.

Níže uvedená **strategická vize popisuje žádoucí stav ČR v roce 2030**, kdy ČR bude společností, jejíž prosperita stojí na vzájemné vyváženosti oblasti ekonomické, sociální a environmentální. K dosažení tohoto stavu vedou navrhované prioritní osy a cíle. Tato vize dále předpokládá, že:

- ČR je země se stabilně se vyvíjející znalostní a post-industriální ekonomikou se snižující se materiálovou náročností, jejíž výkonnost postupně dosahuje průměru EU.
- Vysoký stupeň sociální soudržnosti je dán fungující ekonomikou, demokratickým politickým systémem, participací občanů na rozhodování, funkčními rodinami, efektivními a finančně udržitelnými systémy vzdělávání, zdravotní péče a sociálního pojištění, rovnováhou mezi populační dynamikou a imigrací.
- ČR je společností, naplňující materiální a duchovní potřeby jednotlivce při minimalizaci sociální exkluze a patologických forem sociálního chování (kriminalita, násilí na slabších, přizivnictví, korupce, politický extremismus, xenofobie a rasismus).
- ČR je flexibilní společností, schopnou včas rozpoznat možná vývojová rizika a racionálně reagovat na neočekávané změny a zrychlující se dynamiku globálního vývoje.
- ČR je společností vzdělaných, odpovědných a aktivních občanů, kteří pro ekonomiku představují flexibilní a výkonné lidské zdroje a preferují zdravý životní styl a uvědomělou spotřebu.
- Ekonomické aktivity včetně dopravy efektivně využívají dostupné – obnovitelné i neobnovitelné – přírodní zdroje a jsou realizovány s minimálními negativními vlivy na lidské zdraví a přírodní ekosystémy.
- Odpovědné využívání území vytváří podmínky pro vyvážený a harmonický rozvoj obcí a regionů, který vede ke zvyšování územní soudržnosti a úrovně kvality života všech obyvatel.
- Zemědělská produkce, lesní a vodní hospodářství jsou dostatečně stabilní vzhledem k variabilitě globálního a regionálního klimatu.
- Svou zahraniční politikou se ČR řadí mezi země, které přispívají ke stabilitě v regionálním (EU) a globálním měřítku (aktivní spolupráce v OSN a dalších organizacích), čemuž odpovídá rozsah a zaměření zahraniční pomoci.

Priority a cíle udržitelného rozvoje jsou řazeny do následujících pěti prioritních os:

- Prioritní osa 1: Společnost, člověk a zdraví
- Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace
- Prioritní osa 3: Rozvoj území
- Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita
- Prioritní osa 5: Stablní a bezpečná společnost

Tyto osy reprezentují klíčové oblasti, jejichž udržitelný rozvoj je aktualizací řešen. Každá prioritní osa obsahuje (i) popis hlavních problémů v dané oblasti, (ii) návrh priorit a cílů. Při hledání optimální struktury a problémové skladby os bylo snahou zachytit vzájemné vazby (synergické i negativní), které mezi jednotlivými oblastmi existují. Schéma struktury prioritních os a priorit je uvedeno níže.

Strategická vize udržitelného rozvoje ČR

Prioritní osa 1: Společnost, člověk a zdraví	Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace	Prioritní osa 3: Rozvoj území	Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita	Prioritní osa 5: Stablní a bezpečná společnost
<p>Priorita 1.1: Zlepšování podmínek pro zdravý život</p> <p>Priorita 1.2: Zlepšování životního stylu a zdravotního stavu populace</p> <p>Priorita 1.3: Přizpůsobit politiky a služby demografickému vývoji a podpořit mezigenerační a rodinnou soudržnost</p>	<p>Priorita 2.1: Podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb)</p> <p>Priorita 2.2: Zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství</p> <p>Priorita 2.3: Rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje</p>	<p>Priorita 3.1: Upevňování územní soudržnosti</p> <p>Priorita 3.2: Zvyšování kvality života obyvatel území</p> <p>Priorita 3.3: Účinněji prosazovat strategické a územní plánování</p>	<p>Priorita 4.1: Ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity</p> <p>Priorita 4.2: Odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví</p> <p>Priorita 4.3: Adaptace na změny klimatu</p>	<p>Priorita 5.1: Posilování sociální stability a soudržnosti</p> <p>Priorita 5.2: Efektivní stát, kvalitní veřejná správa a rozvoj občanského sektoru</p> <p>Priorita 5.3: Zvyšování připravenosti ke zvládnutí dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik a posilování mezinárodních vazeb</p>

Priorita 1.1: Zlepšování podmínek pro zdravý život	Priorita 1.2: Zlepšování životního stylu a zdravotního stavu populace	Priorita 1.3: Přizpůsobit politiky a služby demografickému vývoji a podpořit mezigenerační a rodinnou soudržnost
<p>Cíl 1: Prostřednictvím etické a prorodinné výchovy podporovat stabilitu společnosti</p> <p>Cíl 2: Rozvíjet sociální služby a jejich dosažitelnost v rámci sociální infrastruktury</p> <p>Cíl 3: Podporovat sociální začleňování znevýhodněných skupin obyvatel a snižování výskytu chudoby</p> <p>Cíl 4: Snižovat zdravotní rizika související s negativními faktory životního prostředí a s bezpečností potravin</p>	<p>Cíl 1: Zlepšit životní styl a zdravotní stav populace</p> <p>Cíl 2: Snižit dopady spotřeby obyvatel ČR na ekonomickou, sociální a environmentální oblast</p>	<p>Cíl 1: Zlepšit zdravotní stav seniorů a zvýšit kvalitu života ve stáří</p> <p>Cíl 2: Podporovat rodiny a usnadnit realizaci rodičovství</p>

4.1.1 Klíčová témata

Životní podmínky

Životní podmínky, které v České republice prošly za uplynulých 20 let výraznou změnou, ovlivňuje zejména právní rámec a vynutitelnost práva, lidský potenciál a jeho motivace k práci, chod hospodářského mechanismu, spravedlivá míra rozdělování zdrojů a práce, fungování veřejné správy, míra zátěže životního prostředí, udržování makroekonomické stability podporující úspory, investice a tvorbu nových pracovních míst, zdravá monetární a fiskální politika. To vše ovlivňuje sociální soudržnost a životní podmínky v zemi.

Rozsah a účinnost sociální politiky státu a veřejné správy ani přes pozitivní trend neodpovídá současným potřebám. Rozsah, kvalita a dostupnost sociálních služeb zaostává za poptávkou i soudobými evropskými trendy. Stav **narůstající sociální exkluze** ovlivňuje hodnoty soudobé společnosti. Lidé vyloučení z hlavního společenského proudu jsou vázáni na často nedostatečný

lokální trh práce, vymykají se sociální kontrole, ztrácejí vzory jednání větší nové společnosti. Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením přibývají lidé v důsledku velké zadluženosti, rodiče samoživitelé, početné rodiny, rodiny s jedním příjmem, dlouhodobě nezaměstnaní, mladí lidé, starší osoby i lidé se zdravotním postižením. Na tento trend s potřebným a účinným efektem zatím nenašel odpověď stát i obce, včetně základních sociálních institucí, kterými jsou rodina, církve, politické strany, ale i legální trh práce a systém vzdělávání.

Ekonomický rozvoj je nutné vnímat jako jednu z nutných podmínek pro zvyšování kvality života a posilování jeho udržitelnosti. Platí však i opačný vztah – kvalita a udržitelnost života je jedním z důležitých faktorů ekonomického rozvoje. Ideální proporce mezi důrazem na ekonomický rozvoj na jedné straně a kvalitu a udržitelnost života na straně druhé však dosud neexistují. Ve společnosti trvale roste význam majetku a náplně volného času podle zájmů a koníčků. Naopak klesá především vnímání významu „být užitečný druhým lidem“ a významu veřejně prospěšné činnosti. Klesá také vnímání významu demokracie jako důsledek zkušeností s naším politickým systémem, politickou kulturou a pozicí občana v tomto systému.

Výzkumy a studie ukazují, že v hodnotové stupnici mládeže roste význam ekonomické prosperity, kariéry jako prostředku k získání majetku, materiálních hodnot a smyslového života a jeho prožitků včetně drog. Klesá význam odpovědnosti za druhé, současně ale klesá význam sebezdokonalování i obecného smyslu života a společných idejí, které překračují význam jednotlivce. **Neutěšený stav v oblasti mravního vědomí u části mladé generace ukazuje výrazný deficit ve schopnosti odlišit to, co je morální a nemorální.**

Významnou součástí životních podmínek je životní prostředí. K největším problémům České republiky patří vysoká úroveň znečištění ovzduší. Stoupá podíl emisí znečišťujících látek ze sektorů tvořených neregulovanými malými zdroji znečišťování ovzduší (zejména ze sektorů vytápění domácností a dopravy). Od roku 2000 emise znečišťujících látek spíše stagnují a kvalita ovzduší se začíná v některých ukazatelích dále zhoršovat. **Trvalým problémem je ochrana podzemních vod před znečištěním zejména dusičnany z minerálních hnojiv,** ale i ochrana povrchových vod před znečištěním plošnými

zdroji. V některých oblastech je stále vysoká úroveň znečištění půdy dusičnany. Významná je také **hluková zátěž** obyvatel, zejména v sídlech. Kvalitní životní prostředí tvoří také zdravé ekosystémy poskytující škálu základních životodárných služeb (viz prioritní osa 4).

V souvislosti se zajišťováním bezpečnosti ČR je důležitá připravenost zdravotnictví k poskytování zdravotní péče při událostech, které přinášejí ohrožení veřejného zdraví ve velkém měřítku (tato problematika je řešena v rámci prioritní osy 5).

Zdraví a životní styl

Očekávaná délka života při narození v ČR v posledních 20 letech trvale roste, nicméně je stále na nižší úrovni než ve vyspělých státech Evropy, podobně jako očekávaná délka života prožitého ve zdraví. Hlavními současnými zdravotními problémy u nás, stejně jako v ostatních průmyslově vyspělých zemích, jsou chronické neinfekční nemoci, zejména kardiovaskulární, zhoubné nádory, cukrovka a onemocnění dýchacího systému.

Vážným problémem je úrazovost, zejména u dětí a mladých dospělých. Česká republika se řadí mezi státy **s nejvyšší úmrtností dětí v důsledku úrazů**; úrazy jsou nejčastější příčinou úmrtí dětí a mladých dospělých a třetí nejčastější příčinou úmrtí v celé populaci.

Životní styl je v současnosti ve vyspělých zemích vnímán jako nejvýraznější ovlivnitelná determinanta zdravotního stavu jedince či populace. Kuřáctví u dospělé populace zůstává přes přijatá protikuřácká opatření víceméně stabilní a patří k průměrným v evropském kontextu. Problémem je zejména stoupající trend kuřáctví mladých dívek. Stravovací návyky české populace nejsou, přes některá zlepšení, uspokojivé. Navíc více než polovina české populace se dostatečně nevěnuje pohybové aktivitě. Spotřeba alkoholu v ČR se pohybuje kolem 10 litrů čistého alkoholu na osobu a rok a představuje jednu z nejvyšších ve světě. Nepříznivá je v tomto směru i situace u dětí a dospívajících, u kterých roste spotřeba alkoholu a výskyt opilosti. Výskyt rizikového užívání návykových látek je v ČR zejména u dospívajících a mladších generací vysoký v porovnání s okolními zeměmi a zeměmi západní Evropy. Celkově dochází k nárůstu užívání téměř všech druhů omamných psychotropních látek, zejména syntetických drog. Důležitým ukazatelem zdravotního stavu populace je také duševní zdraví.

Nárůst závažnosti problematiky duševního zdraví souvisí na jedné straně se stárnutím populace a prodlužováním naděje dožití a na straně druhé změnami životního tempa a měnícího se životního stylu. Podle odhadu Světové zdravotnické organizace má s duševním zdravím problémy 15-20 % evropské populace.

Zdůrazňování spotřeby i výroby a opomíjení neekonomických složek rozvoje (sociální a environmentální pilíř) představuje vážná rizika pro budoucí stabilitu. Problémem jsou dopady rostoucí spotřeby nejrůznějších produktů, stále rostoucí dopravy a zvyšující se zástavby krajiny. Vážným problémem je rovněž používání obrovského množství různých chemických látek, aniž by byly známy jejich účinky na lidské zdraví a životní prostředí. **Materiálová náročnost ČR je vyšší než v ostatních nových členských státech EU a více než dvojnásobná ve srovnání s některými státy EU 15.** Česká republika spotřebovává ročně větší množství přírodních zdrojů, než je kapacita jejích zdrojů.

Demografické aspekty a rodina

S rostoucí průměrnou délkou života je hlavní výzvou v souvislosti se stárnutím populace **tzv. úspěšné stárnutí**, jehož hlavním cílem je podporovat a rozvíjet soběstačnost starších jednotlivců. Úspěšné stárnutí předpokládá aktivní zapojení jedince do společnosti, odvrácení nemoci a nesoběstačnosti a zachování odpovídající úrovně kognitivních a fyzických funkcí.

Demografické stárnutí je mylně považováno za negativní jev a tato problematika je často redukována pouze na nutnou reformu důchodového systému. Lze sledovat negativní přístup ke stárnutí populace, který je mnohdy spojen se stereotypním až ageistickým pohledem na starší lidi. Tento stav vzbuzuje obavy narušující mezigenerační soudržnost a vytváří prostor pro věkovou diskriminaci. Přehlíží se tak nejen potenciál starších lidí, ale také důsledky a možnosti společenského rozvoje.

Lze konstatovat, že **česká rodina slábne**. Současně **dochází k oslabování soudržnosti jejich jednotlivých členů; postavení žen a dětí je zranitelnější než dříve**. Z hlediska postavení žen na trhu práce došlo ke změnám ve smyslu jejich větší emancipace, nicméně toto postavení je stále obtížné v souvislosti s tradiční rolí matky a pečovatelky. Stávající situaci dokresluje i vysoká roz-

vodovost a velký podíl neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi. Solidarita bezdětných s rodinami pečujícími o děti se vytrácí z postojů lidí i z podmínek, které stát spoluvytváří pro život rodin.

Ve většině evropských zemí a stejně tak i v ČR je pro funkci rodin důležitá slučitelnost rodičovské a profesní role, a to zejména v rodinách s dětmi, jejichž rodiče dosáhli vyššího vzdělání. Podmínky panující v ČR komplikují dobrou slučitelnost těchto rolí. Záměr mít děti je často z profesních důvodů odkládán či dokonce potlačen úplně.

Podpora rodin ze strany státu, včetně státní správy a samosprávy na úrovni krajů a obcí, je v ČR deficitní jak z hlediska koncepčního, tak i zajištění institucionálního. Zejména na centrální úrovni chybí instituce (orgán), který by se zabýval agendou rodinné politiky a jejím směřováním. Koncepce rodinné politiky by měla být koordinována subjektem, který by opatření a kroky v oblasti rodinné politiky vytvářel a usměrňoval dle požadavků a stanovisek ostatních sociálních aktérů. Značné nedostatky provázejí služby pro rodinu, které jsou většinou zajišťovány v rámci samostatné působnosti obcí, krajů a ve sféře nestátních neziskových organizací. Na centrální úrovni chybí rámcová koncepce služeb péče o rodiny a její legislativní zakotvení.

4.2.2 Priority a cíle

Priorita 1.1: Zlepšování podmínek pro zdravý život

Dobré podmínky pro život mají svůj významný sociální rozměr. Důraz je nutné klást na rozvoj služeb sociální prevence se snižováním sociálního vyloučení. Občanská společnost je tvořena občansky zralými jedinci; základem této zralosti je lidská slušnost, smysl pro spravedlnost, pro povinnost, odpovědnost atd. Výchova k mravním hodnotám a sociálnímu cítění je základem stability každé společnosti. Součástí péče o dobré podmínky života je zajištění spravedlnosti ve zdraví, zlepšování kvality prostředí a snižování zdravotních a bezpečnostních rizik (včetně zdokonalení systému ochrany obyvatelstva a zajištění zdravotní péče při mimořádných událostech), jejich prevence a **zvyšování připravenosti obyvatel k sebeochraně a vzájemné pomoci** (viz prioritní osa 5).

• Cíl 1: Prostřednictvím etické a prorodinné výchovy podporovat stabilitu společnosti

V oblasti etické výchovy mají význam mravní hodnoty, do kterých se integrují všechny ostatní hodnotové oblasti člověka. Cílem je pozitivní ovlivňování postojů, motivací hodnotového systému, norem a pravidel, výchova lidí schopných spolupráce a pozitivních vztahů s druhými. Prostřednictvím etické výchovy bude rozvíjeno a podporováno humánní jednání člověka, vytváření harmonických vztahů v rodinách a ve společnosti, mezi lidmi různých národností a mezi různými etnickými skupinami a lidmi různého věku. Výchova k pozitivnímu rodičovství (prorodinná výchova) by měla eliminovat budoucí nežádoucí chování potencionálních rodičů k jejich dětem. Prostřednictvím této výchovy je potřebné posilovat chování v mezilidských vztazích na úrovni rodiny s prezentací její pozitivní role.

• Cíl 2: Rozvíjet sociální služby a jejich dosažitelnost v rámci sociální infrastruktury

Je třeba podporovat rozvoj služeb sociální prevence se snižováním rizika sociálního vyloučení rozvojem terénní sociální práce, služeb následné péče, krizové pomoci, tvorbou vzdělávacích programů pro sociální kurátory, metodik pro práci s klientem, podporou mezi poskytovateli sociálních služeb, meziresortní spoluprací a zvyšováním informovanosti veřejnosti o těchto službách. Je třeba zlepšit kvalitu života klientů sociálních služeb v pobytových zařízeních i mimo ně prostřednictvím nastavení sítě služeb podle jejich individuálních potřeb. Podporovat vzdělávání profesionálních pracovníků v oblasti sociálních služeb s cílem jejich zkvalitnění, včetně služeb při poskytování péče osobou blízkou. Rozvinout zejména v této oblasti formu dobrovolnictví, která je významnou silou podílející se na solidaritě a integraci společensky vyřazovaných sociálních skupin a přispívá k modernímu rozvoji komunitního života. Vybudovat za tímto účelem efektivní a udržitelnou dobrovolnickou infrastrukturu v České republice. S cílem zlepšit dostupnost sociálních služeb je nutné usilovat o rozvoj střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb především na regionální úrovni, což souvisí s cílem 3 priority 3.2.

• Cíl 3: Podporovat sociální začleňování znevýhodněných skupin obyvatel a snižování výskytu chudoby

K naplňování tohoto cíle je třeba ozdravení lokálního trhu práce včetně podpory malých firem zaměstnávajících obyvatele tohoto území. Zvýšit zaměstnatelnost vyloučených osob prostřednictvím podpory sociálního podnikání. Uplatňovat koncentrovaný a komplexní přístup veřejné správy k vytváření podmínek pro silnější regionální ekonomiku a růst počtu pracovních příležitostí na lokálním trhu práce a ke stabilizaci místních komunit zlepšováním bydlení a životního prostředí.

Je třeba podporovat vyšší participaci osob žijících v chudobě na systému dalšího vzdělávání a motivovat tyto osoby, aby samy cítily potřebu dále se učit a vzdělávat. Pomoci osobám žijícím v chudobě získat alespoň dílčí kvalifikaci a formalizovat tak jejich znalosti a dovednosti pomocí systému ověřování výsledků dalšího vzdělávání.

K naplňování cíle je také potřeba zlepšovat kvalitu předškolních a školních zařízení s cílem zabránit segregaci dětí z vyloučeného prostředí od dětí běžné populace. Pomáhat rodinám zvyšovat jejich kompetenci ke spolupráci se školou. Vytvářet dětem podmínky pro vzdělávání a pro vzdělávání jejich rodiče i děti motivovat.

Je třeba využívat kulturu v oblasti sociálního začleňování, a to především s ohledem na její potenciál zprostředkovávat poznání, sociální kompetence, mravní hodnoty, zdravý životní styl i jako příležitost k sebepoznání a rozvoji osobnosti sociálně vyloučených občanů. Podporovat mezikulturní dialog a interkulturní spolupráci s cílem stimulovat začleňování minorit do společnosti. Prostřednictvím kultury preventivně působit při předcházení společensky negativních jevů, které mají vliv na sociální vyloučení osob, zejména u dětí a mladých lidí posilováním jejich přístupu ke kvalitním veřejným kulturním službám. Zvyšovat podíl dobrovolníků na práci kulturních organizací.

Sociálně ekonomické podmínky života, které jsou dány úrovní vzdělání, sociálním postavením, pracovními podmínkami, příjmy apod., významně ovlivňují zdraví. Pokračující sociální diferenciaci společnosti může mít za následek nepříznivý dopad na zdraví znevýhodněných skupin populace. Cílem je zabránit zhoršování a naopak zlepšovat zdravotní stav znevýhodněných populačních skupin prostřednictvím zapojení do celoživotního učení, podporou zaměstnanosti znevýhodněných skupin obyvatel a vytvářením pracovních

příležitostí a také pomocí programů podpory zdraví cílených na znevýhodněné skupiny. Tento cíl souvisí s dostupností a kvalitou sociálních služeb v cíli 2 této priority.

Problémy vyloučeného území a sociálně vyloučených občanů je nutné chápat jako problémy celé společnosti a ne jako vnitřní problémy jejich komunity. Organizovat za tímto účelem svépomocné skupiny, rozvíjet dobrovolnictví a aktivní spolupráci s neziskovým sektorem. Tento cíl souvisí s prioritní osou 3 (priority 3.1 a 3.2) a prioritní osou 5 (cíle 3 priority 5.1).

● **Cíl 4: Snižovat zdravotní rizika související s negativními faktory životního prostředí a s bezpečností potravin**

Znečištění a poškození životního prostředí má řadu prokázaných negativních dopadů na zdraví. Podílí se například na vzniku závažných onemocnění jako astma, kardiovaskulární a nádorová onemocnění, způsobuje poškození imunitního, hormonálního a reprodukčního systému. Cílem je snižovat expozice chemickým látkám a fyzikálním faktorům ze životního prostředí a snižovat tak zdravotní rizika související se znečištěním ovzduší, vody, půdy a potravin, spolu s redukcí dalších negativních faktorů, jako je např. hluková zátěž.

Priorita 1.2: Zlepšování životního stylu a zdravotního stavu populace

V důsledku stávajícího životního stylu dochází k nárůstu chronických onemocnění. Je nezbytné zlepšovat zdravotní stav obyvatelstva a podporovat zdravý a udržitelný životní styl. To by mělo vést jak ke snížení výskytu rizikových faktorů životního stylu a k růstu kvality života, tak také ke snižování spotřeby a souvisejících negativních aspektů.

● **Cíl 1: Zlepšit životní styl a zdravotní stav populace**

Ve vyspělých státech s dobrou úrovní zdravotní péče se na ovlivnění zdraví nejvýrazněji podílí životní styl. Omezení zdravotních rizik životního stylu, zejména cestou podpory zdravé výživy, prevence a eliminace kuřáctví, rozvoje tělesné aktivity a snižování stresu je základem prevence závažných chronických nemocí – kardiovaskulárních a nádorových onemocnění, cukrovky a chorob pohybové a dýchací soustavy.

Opatřeními směřujícími k tomuto cíli jsou systematická dlouhodobá a cílená výchova ke zdravému životnímu stylu a vzdělávání spotřebitele, vytváření podmínek pro naplňování výživových doporučení, zvyšování dostupnosti

zdravotně žádoucích a bezpečných potravin, vytváření podmínek přátelských pro pohybovou aktivitu obyvatel, propagace a podpora nekuřáctví apod. Ke snížení výskytu chronických neinfekčních onemocnění také povede např. realizace programů primární prevence.

Cílem je rovněž omezit výskyt a zdravotní důsledky duševních poruch prostřednictvím komplexních programů péče o duševní zdraví. Významná je také oblast úrazovosti, kde je třeba se zaměřit na prevenci úrazů dětí a mladistvých aktivitami v rámci preventivně výchovné činnosti a na prevenci úrazů seniorů cílenou edukací.

Budou tak vytvářeny předpoklady pro zachování současného trendu prodloužení střední délky života (Life Expectancy) a postupné zvyšování podílu let života prožitých ve zdraví (Healthy Life Years).

● Cíl 2: Snížit dopady spotřeby obyvatel ČR na ekonomickou, sociální a environmentální oblast

Cílem je snížit dopady spotřeby domácností jak na environmentální, tak i sociální a ekonomickou oblast prostřednictvím osvětových a výchovných prostředků působení na širokou veřejnost. V současnosti jsou domácnosti klíčovým přispěvatelem k problémům v daných oblastech a odhaduje se, že by se spotřeba domácností měla do roku 2030 zdvojnásobit; jako oblasti spotřeby domácností s největším dopadem jak na životní prostředí, tak na ekonomickou a sociální oblast byly stanoveny konzumace jídla a pití, dopady spojené s užíváním budov (tj. spotřeba energií a zdrojů jako je voda) a individuální automobilová doprava. Ke snížení negativních dopadů v těchto klíčových oblastech je zapotřebí:

- Připravit osvětovou kampaň na podporu udržitelnějších vzorců spotřeby pro širší veřejnost.*
- Naplňovat osvětovou a výchovnou činnost pro podporu udržitelné spotřeby v rámci národní strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj a zvyšování povědomí obyvatelstva v oblasti udržitelné spotřeby.*
- Podpořit projekty, které přispějí k přenosu informací o iniciativách udržitelné spotřeby a výroby na místní úrovni v ČR.*
- Zavést sledování indikátorů udržitelné spotřeby a výroby na úrovni strategických cílů.*

- Podpořit prosazení programů udržitelné spotřeby a výroby v podmínkách ČR.
- Realizovat opatření vyplývající z Akčního plánu udržitelné spotřeby a výroby a udržitelné průmyslové politiky EU.

Priorita 1.3: Přizpůsobit politiky a služby demografickému vývoji a podpořit mezigenerační a rodinnou soudržnost

Vzhledem k předpokládanému demografickému vývoji je nevyhnutelné zintenzívnit přípravu na důsledky procesu stárnutí populace podporou aktivního a úspěšného stárnutí a zlepšováním péče o seniory. Proces demografického stárnutí je pro vyspělé země nevyhnutelný, jeho důsledky lze jen částečně ovlivnit opatřeními ke zvýšení porodnosti.

Růst počtu a podílu starších lidí ve společnosti vyžaduje především přizpůsobení služeb a produktů jejich potřebám a preferencím a přijetí opatření, která podpoří ekonomický růst. Strategie reagující na stárnutí populace by měla využít potenciálu starších osob a vytvořit mezigeneračně soudržnou a věkově inkluzivní společnost. Současně je žádoucí zvýšit efektivitu přijímaných opatření na podporu rodiny a souladu rodinného a pracovního života. Rodině je nutné navrátit skutečnou suverenitu při rozhodování o volbě životních strategií, čemuž musí odpovídat rodinná politika.

● Cíl 1: Zlepšit zdravotní stav seniorů a zvýšit kvalitu života ve stáří

Pro dosažení podmínek pro zdravé, důstojné a aktivní stáří je zásadní strategický dlouhodobý společný postup mezi státní správou a územní samosprávou při vytváření podmínek a programů podporujících zdravé aktivní stárnutí a výměnu zkušeností a příkladů dobré praxe. Jde především o využití a rozšíření příkladů místní a regionální samosprávy mající vliv na kvalitu a dostupnost dopravy, bydlení, zdravotních a sociálních služeb, kulturní a volnočasové aktivity, bezpečnost a další služby důležité pro kvalitu života starších osob.

Vzhledem k demografickému vývoji je nutné maximálně zapojit seniory do aktivního života včetně prodloužení ekonomicky aktivního života a zvýšení míry zaměstnanosti u mladších seniorů (50 a více let), tj. podporovat uplatnění a setrvání na trhu práce (soulad péče v rodině a zaměstnání, pečovateliům vstřícné podmínky, flexibilní pracovní doba, částečný úvazek, dostupnost komunitních a denních center, poradenských a dalších služeb).

Problémem stárnutí populace není jeho dopad na ekonomiku, jako spíše jeho interakce se situací na trhu práce a v penzijním systému. Úsilí proto musí směřovat k tomu, aby stárnutí a případný úbytek pracovní síly byl kompenzován zvýšením zaměstnanosti. Ekonomický dopad stárnutí populace bude do značné míry závislý na tom, jak bude využito přírůstků v délce života.

Společným jmenovatelem zdravotní péče ve vyšším věku by měla být snaha o zachování funkčního stavu organismu, zejména podporou zdravého životního stylu seniorů – výživa ve stáří, pohybová aktivita, prevence úrazovosti a zvýšení kvality života, nikoliv pouze léčba jednotlivých nemocí. Je potřeba v návaznosti na koncepci geriatric vytyčit funkční systém dlouhodobé péče s cílem zavést ucelený systém zdravotnických a sociálních služeb pro seniory, včetně financování, zajistit koordinaci jak zdravotních, tak sociálních služeb v přirozeném prostředí seniora a jejich přizpůsobení potřebám seniorů a rodin (tj. efektivita, dostupnost a koordinace těchto služeb na místní úrovni, podpora života a péče doma atd.). Je potřeba vytvořit takové podmínky a vzdělávací příležitosti, aby lidé cítili potřebu vzdělávat se a zdokonalovat se.

Mezigenerační vztahy mají zásadní význam pro rozvoj jedince v rodině i společnosti, pro kvalitu života v každém věku. Proto je třeba usilovat o mezigenerační solidaritu a věkovou různost na pracovištích; přínos seniorské generace by měl být podporován v rodinách, komunitách i v celé společnosti.

● **Cíl 2: Podporovat rodiny a usnadnit realizaci rodičovství**

Je třeba posílit roli rodiny s ohledem na její význam pro demografický vývoj populace ČR. Je nutné pokračovat v přijímání legislativních, ekonomických a věcných opatření vedoucích k posílení důvěry mladých lidí v manželství, podpoře mladých manželství, výchově k uvědomělému rodičovství, ke zvýšení informovanosti mladých lidí a posílení odpovědného chování v oblasti reprodukčního zdraví, ochraně mladých rodin atd. Pomoc státu a společnosti rodinám s dětmi musí být pojímána jako významná sociální investice do budoucího rozvoje celé společnosti.

Je nezbytné vytvořit podmínky, ve kterých mohou lidé naplnit své představy o velikosti rodiny, resp. počtu dětí. Důležitá je v tomto směru podpora genderové rovnosti na trhu práce a možnost harmonizace profesního a ro-

dinného života (pohyblivá pracovní doba, možnost zkrácených úvazků, péče o děti na pracovišti).

Rozvoj intervence státu, územní samosprávy a neziskového sektoru je žádoucí směřovat zejména k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené rodiny a děti, který je dosud nekoordinovaný a roztržštěný. V součinnosti s územní samosprávou je třeba státem trvale vytvářet příznivé podmínky k rozvoji rodinné politiky a péče o dítě, zvyšovat společenskou prestiž rodiny, překonávat oslabení rodiny, která mnohdy není schopna odolávat tlakům participací jejích členů na ekonomické aktivitě a obtížím generovaným soudobou civilizací. Usilovat o podporu rozvoje osobnosti dítěte a zachování životní úrovně nezbytné pro jeho tělesný, duševní, mravní a sociální rozvoj.

Je žádoucí zvýšit kvalitu sociální práce s ohroženými rodinami, prohloubit, podporovat individuální přístup a aktivnější zapojení dětí a rodin do řešení jejich vlastní situace a dostupnost služeb pro ohrožené děti a rodiny. Důraz klást na prevenci a jejich uchránění před všemi sociálně-patologickými jevy. Cílem je zároveň snížit počet dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče a počet dětí odebíraných z péče rodičů.

Priorita 2.1: Podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb)	Priorita 2.2: Zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství	Priorita 2.3: Rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje
<p>Cíl 1: Vytvořit příznivější podnikatelské prostředí a podpořit soukromou iniciativu</p> <p>Cíl 2: Podpořit podnikání a konkurenceschopnost</p> <p>Cíl 3: Zefektivnit podporu malých a středních podniků</p> <p>Cíl 4: Zkvalitnit a zefektivnit dopravu a zvýšit její bezpečnost</p>	<p>Cíl 1: Dosáhnout maximální nezávislosti</p> <p>Cíl 2: Dosáhnout maximální bezpečnosti</p> <p>Cíl 3: Podporovat udržitelnou energetiku</p> <p>Cíl 4: Podporovat udržitelné materiálové hospodářství</p>	<p>Cíl 1: Podpořit vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů</p> <p>Cíl 2: Podpořit výzkum, vývoj a inovace</p>

4.2.1 Klíčová témata

Konkurenceschopnost české ekonomiky

Po vstupu do EU (2004) česká ekonomika využívá výhod přístupu na společný trh, je však zároveň podstatně více vystavena globalizačním tlakům a musí se vypořádat s novou environmentální a pracovní legislativou. Konkurenceschopnost mnoha výrobních odvětví vůči „non-OECD“ trhům (Čína, Indie, Střední východ, Latinská Amerika, Rusko, Ukrajina a další) bude i nadále ovlivněna globálními cenami paliv a surovin, dopravními náklady, náklady na pracovní sílu, regulací v EU a vývojem směnného kurzu koruny, resp. datem přijetí eura. Rozdíl v ekonomické úrovni ČR oproti „starým“ členským státům EU je dán, obdobně jako v ostatních nových členských státech, výrazně nižší hodinovou produktivitou práce.

Je zřejmé, že je nutno zásadně snížit materiálovou a energetickou náročnost české ekonomiky – zejména vzhledem ke stoupajícím cenám energií a surovin na světových trzích. Globální konkurence znevýhodňuje především levné spotřební zboží, výrobky s malou přidanou hodnotou a transportovatelné polotovary.

Kromě omezené surovinové základy a zastaralých výrobních technologií má česká ekonomika další problém – nedostatek kvalifikovaných lidských zdrojů. Při ekonomickém růstu po roce 2000 a klesající nezaměstnanosti (včetně té dlouhodobé) musel být v minulých letech jejich nedostatek kompenzován zahraničními pracovníky (kteří však byli většinou využíváni na méně kvalifikované práce).

Reakce na demografický vývoj (snížení porodnosti a stárnoucí populace, viz prioritní osa 1) by, vedle předpokládaného prodloužení statistického věku odchodu do důchodu, měla spočívat v podpoře vyšší ekonomické aktivity v předdůchodovém věku a ve zpružnění trhu práce při nižším počtu obyvatel v práceschopném věku. Podmínkou je mimo jiné dobrý zdravotní stav obyvatelstva (viz prioritní osa 1). Významnou úlohu sehrají i politiky celoživotního vzdělávání, promítnutí potřeb trhu práce do vzdělávacích systémů a další opatření ke zvýšení či udržení zaměstnatelnosti pracovníků. Cílem je dospět k trvalému propojení systému základního a celoživotního vzdělávání z hlediska obsahu studijních oborů a počtu studentů s předpokládanými potřebami trhu práce v regionech ČR.

Český průmysl se podílí na tvorbě národního HDP více než je průměr EU a je v odpovídající míře vystaven globalizačním tlakům. Průmysl si v ČR stále drží zhruba třetinový podíl na HDP, zatímco v EU je to přibližně pětina. Při růstu HDP na hlavu (v PPP¹ mezi roky 2005 až 2007) o 18,3 %, rostoucí produktivitě práce (cca 5 % meziročně) a stejnou měrou klesající energetické náročnosti rostly meziroční tržby průmyslu o 8,1 až 11,6 %. V průmyslových podnicích v ČR pracuje každý třetí zaměstnanec. Více než polovina průmyslu pracuje pro export. Přes probíhající recesi lze předpokládat růst sektoru služeb.

Udržení dalšího ekonomického růstu, resp. tlumení dopadů globální recese, nebude možné bez efektivní intervence veřejného sektoru, zaměřené zejména na malé a střední podniky (MSP). Ty tvoří více než 99 % všech subjektů podnikajících v ČR a zaměstnávají přes 60 % celkového počtu zaměstnanců². Ekonomika je během recese negativně ovlivněna segmentem velkých podni

1 PPP je parita kupní síly.

2 V roce 2008 se MSP podílely 61,52 % na zaměstnanosti a 54,57 % na účetní přidané hodnotě, podíl MSP na celkovém počtu aktivních podnikatelských subjektů pak byl 99,83 %.

ků, často se zahraničními vlastníky. V ČR se jedná o výrobu automobilů, která vstoupila do recese na podzim 2008 (pokles exportu).

Rozvoj ekonomiky souvisí do značné míry se změnami v sektoru dopravy. Roste objem nákladní dopravy po silnicích a to včetně dopravy tranzitní. Projevuje se negativní vliv dopravy na čistotu ovzduší (PM10, troposférický ozón) a hlukovou zátěž; u dálnic a silnic vyšších tříd vznikají logistická centra a nové podniky. Rozvoj dopravy souvisí s prioritními osami 1, 3 a 4; z hlediska udržitelného rozvoje se doprava objevuje v mnoha souvislostech (ekonomika, využití území, kvalita života, znečištění životního prostředí, bezpečnost a pod.).

Energetika

Vzhledem k výši vytvářeného HDP spotřebovává ČR více primárních zdrojů energie (PEZ) i elektřiny než průměr zemí EU. Relativně vyšší spotřeba primárních energetických zdrojů (PEZ) na jednotku HDP je v ČR dána strukturou průmyslu odlišnou od odvětvové struktury EU-15, kdy jsou dlouhodobě využívány tuzemské energetické zdroje – černé a hnědé uhlí, uran a také biomasa. Energetický mix ČR je velmi různorodý a je tvořen většinou prakticky všech druhů energií. V současné době v něm má významný podíl uhlí (cca 40 %), dále uran prostřednictvím jádra (cca 15 %), OZE (cca 5 %) a dovozové zdroje – zemní plyn a ropa (cca 40 %)¹. Ze srovnání s EU-15 vyplývá, že po přepočtu „na stejnou strukturu průmyslu a kupní sílu“ je rozdíl ve spotřebě PEZ na jednotku HDP asi 20 %. Největší potenciál energetických úspor je v energetice, domácnostech, terciálním sektoru (služby), průmyslu, dopravě a zemědělství.

Přednostní využití tuzemských energií v energetickém mixu se příznivě promítá do dovozní energetické závislosti ČR, která je v energetickém vyjádření relativně příznivá (kolem 45 % spotřeby zdrojů energie proti téměř 60 % v EU-15), strukturálně je však nevyvážená. Závislost na dovozech ropy, plynu a jaderného paliva je prakticky 100%². Tuzemské zásoby energetického

¹ Údaje za rok 2008 dle české metodiky: tuhá paliva (43,8 %), kapalná paliva (21,9 %), plynná paliva (15,9 %), prvotní elektřina (-1,8 %), prvotní teplo (15,6 %), OZE (4,6 %). Celkem 1861,2 PJ. Zdroj MPO.

² Ropa se v energetice ČR prakticky nevyužívá, zemní plyn pouze omezeně na výrobu části tepla

uhlí vystačí při současné úrovni těžby a stávajícím způsobu využití na 20-30 let (černé uhlí), respektive cca 50 let (hnědé uhlí) při zachování stávajících limitů těžby¹. Těžba hnědého uhlí v povrchových dolech má negativní environmentální dopady. Těžba černého uhlí se z ekonomických důvodů počátkem 90. let utlumila.

Předpokládá se postupné snižování dovozu ropy, především vlivem klesající spotřeby v dopravě, což bude kompenzováno růstem dovozu zemního plynu jako nízkoemisního zdroje pro využití k výrobě tepla a v dopravě.

V oblasti jaderné energetiky se předpokládá zahájení provozu nových jaderných bloků kolem roku 2020. Je otázkou, jakým způsobem lze dojít k podstatnému snížení nároku na množství trvale ukládaného radioaktivního odpadu.

V dlouhodobém výhledu lze v podmínkách ČR získat z obnovitelných zdrojů energie (OZE) prostřednictvím dnes známých technologií až 293 PJ ročně (podle NEK až 448² PJ ročně), přičemž spotřeba PEZ v ČR se pohybuje na úrovni 1900 PJ. Pokud spotřeba PEZ neporooste a do roku 2020 bude využit dosažitelný potenciál OZE, mohl by se podíl OZE na PEZ v roce 2020 pohybovat v úrovni nad 10 %, v delším horizontu až cca 15 %. Nedostatečná je materiálová recyklace průmyslových a spotřebních odpadů a jejich energetické využití. V souvislosti s rostoucími požadavky na využívání biomasy v energetice i jako obnovitelné suroviny v průmyslu je nutné potenciál biomasy efektivně využít. Je při tom nezbytné vycházet z principů udržitelného užívání zemědělské půdy a lesního hospodářství.

V dlouhodobém horizontu se předpokládá přednostní reálné využití všech dostupných tuzemských energetických zdrojů využitím nejlepších dostupných technologií a s minimálními dopady na životní prostředí za účelem dosažení vysokého stupně energetické bezpečnosti dodávek energií a udržení dovozní energetické závislosti na přijatelné úrovni, tedy do 50%.

a dovoz jaderného paliva je významně kompenzován vývozem tzv. žlutého koláče (tj. uranový koncentrát, s obsahem cca 74 % uranu).

1 Celkové tuzemské zásoby energetického uhlí (tj. i za stávajícími limity těžby) by při současné úrovni těžby a stávajícím způsobu využití mohly vystačit až do konce tohoto století.

2 Zpráva nezávislé odborné komise pro posouzení energetických potřeb ČR v dlouhodobém časovém horizontu, 2008.

Lidské zdroje, výzkum a vývoj

Rozvoj podnikatelských aktivit je ovlivněn nedostatečnou spoluprací mezi podnikatelským sektorem a výzkumnými institucemi a školami, pouze pomalu se rozvíjející podporou rozvoje aplikovaného výzkumu a s ním spojené infrastruktury, v praxi teprve začínající podporou transferu technologií a vývoje vlastních technologií, nedostatečnou úrovní znalostí spojených s moderními metodami řízení firem, nízkou flexibilitou a kvalifikací pracovní síly v důsledku nedostatečné provázanosti vzdělávacího systému s požadavky trhu práce a usnadnění přechodu absolventů škol do praxe. Obecnou podmínkou udržitelného rozvoje a zajištění konkurenceschopnosti v mezinárodním prostředí je efektivně fungující veřejná správa (viz prioritní osa 5).

V porovnání s průměrem EU je na trhu práce v ČR nižší podíl výzkumných pracovníků na celkové zaměstnanosti. V ČR je rovněž (v porovnání s průměrem EU) nízký podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva, zejména absolventů kratších programů (vzdělávacích programů vyšších odborných škol a bakalářských studijních programů vysokých škol). V porovnání s vyspělými zeměmi EU jsou v ČR soustředěny zejména výroby a služby s nižší náročností na znalosti a nižší technologickou náročností, což je dáno i kvalifikací lidských zdrojů.

Situaci v oblasti výzkumu a vývoje (VaV) významně charakterizuje relativně nízký podíl celkových výdajů na VaV vzhledem k celkové výši HDP. Vyspělé země EU vydávají na výzkum a vývoj 2 – 3 % HDP, zatímco v roce 2005 vydávala ČR na výzkum a vývoj celkem 1,42 % HDP. V oblasti výzkumu a vývoje je nutné zlepšit spolupráci mezi veřejnými a soukromými výzkumnými institucemi a současně zvyšovat objem a efektivnost veřejných výdajů pro výzkum a vývoj.

V oblasti „high-tech“ chybí systematické propojení univerzit a akademických ústavů s podniky, schází „centra excelence“ využívající akademické a firemní kapacity k rozvoji technologických oborů s vysokým růstovým potenciálem. Tuzemské firmy nemají o kvalitě a zaměření vědeckých pracovišť potřebný přehled.

4.2.2 Priority a cíle

Priorita 2.1: Podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb)

Zvýšení diverzifikace ekonomiky a ochrana domácí produkce před negativními vlivy globalizace (tzv. eko-dumping a sociální dumping) je nutností pro úspěch na mezinárodních trzích. Podpora malého a středního podnikání zároveň přispěje k vyváženému rozvoji regionů. Zkvalitnění a zefektivnění dopravy přinese zlepšení mobility lidských zdrojů, kapitálu a služeb jako jednu z nezbytných podmínek ekonomického rozvoje za současného snižování negativních dopadů na obyvatele a životní prostředí.

● **Cíl 1: Vytvořit příznivější podnikatelské prostředí a podpořit soukromou iniciativu**

Je nutné nadále snižovat celkovou administrativní zátěž podnikatelů¹, a to při zlepšení kvality právních předpisů z hlediska ukládání informačních povinností podnikatelům a při důsledném dodržování Obecných zásad pro hodnocení dopadu regulace (RIA) s použitím Standardního nákladového modelu. Je potřeba sjednotit a zjednodušit legislativu v podnikání a zajistit vzájemnou provázanost právních předpisů. Cíle bude dosahováno prostřednictvím zlepšení právních úprav, včetně vyvarování se nepřiměřené implementace legislativy ES.

● **Cíl 2: Podpořit podnikání a konkurenceschopnost**

Opatření k podpoře podnikání a konkurenceschopnosti zahrnují zejména podporu technologií s vyšší přidanou hodnotou, high-tech, podporu rozvoje služeb, podporu exportu a podporu udržitelného rozvoje na úrovni podniku.

Je nezbytné zlepšit řízení organizací podporou zavádění systémů managementu kvality (ISO 9001), systémů manažerského účetnictví udržitelného rozvoje (SMA), environmentálních systémů řízení (EMAS, ISO 14001), zvýšit využívání environmentálních technologií podporou eko-inovačního procesu (snižování energetické a materiálové náročnosti) a realizací dalších eko-efektivních opatření na podnikové úrovni.

¹ Usnesení vlády č. 446 ze dne 21. dubna 2008 stanoví snížit administrativní zátěž podnikatelů o 20 % do konce roku 2010.

• Cíl 3: Zefektivnit podporu malých a středních podniků

Je nezbytné zvýšit motivaci k zahájení podnikání a zintenzívnit aktivity malých a středních podniků (mimo jiné i prostřednictvím využívání prostředků operačních programů financovaných strukturálními fondy Evropské unie) a podporovat nové směry podnikání (včetně podnikání sociálního) a nové pracovní příležitosti v podnikání (např. diverzifikací hospodářských činností na venkově a menších sídlech). Sociálním podnikáním řešit samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu v oblasti zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Tím podporovat solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s respektováním udržitelného rozvoje. Malé a střední podniky přispívají ke zdravému podnikatelskému prostředí a dynamicky vytvářejí nové příležitosti v ekonomice země. Na rozvoj mezinárodní konkurenceschopnosti malých a středních podnikatelských subjektů se zaměřuje také Exportní strategie ČR pro období 2006 – 2010.

• Cíl 4: Zkvalitnit a zefektivnit dopravu a zvýšit její bezpečnost

Cíl vychází z potřeb kladených na udržitelnost dopravy, snížení rizikových emisí včetně hluku a zvýšení energetické účinnosti dopravy. Je třeba dokončit výstavbu základní sítě dopravní infrastruktury železniční a silniční dopravy (síť TEN-T a důležité návazné tahy národního a regionálního významu) a vybudovat chybějící bezpečnou infrastrukturu pro cyklo dopravu. Stejně tak je nutné podporovat realizaci dopravně inženýrských a dopravně organizačních opatření jak k vyvedení tranzitní dopravy z osídlených oblastí, tak ke zvýšení plynulosti silniční dopravy obecně (výrazné snížení emisí znečišťujících látek a oxidu uhličitého). Výstavba se musí realizovat s omezením negativních dopadů na přírodně hodnotná území, fragmentaci krajiny a její migrační prostupnost. Modernizovat železniční dopravu a ustanovit její funkci jako páteřní z hlediska nákladní i osobní dopravy vzhledem k menším externím škodám. Zvýšit energetickou účinnost a ekonomickou efektivnost dopravy, snížit rizikové emise z dopravy a připravit ji na ropný zlom. Je nutné podpořit veřejnou dopravu a síť terminálů multimodální dopravy včetně multimodálních veřejných logistických center, založených především na železniční dopravě. Je nezbytné zajistit poskytování kvalitních přepravních služeb a zvyšovat bezpečnost dopravy, zavádět telematické aplikace ve všech druzích dopravy. Důležitým cílem je rovněž

zavedení vhodného systému stanovování cen za používání dopravní infrastruktury a internalizace externích škod do cen dopravy.

Priorita 2.2: Zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství

Diverzifikace energetických zdrojů a jejich efektivní využívání je prostředkem ke snížení závislosti na zahraničních zdrojích a tím zvýšení energetické bezpečnosti státu. Snížení energetické a materiálové náročnosti hospodářství je zároveň předpokladem udržení konkurenceschopnosti české ekonomiky.

● **Cíl 1: Dosáhnout maximální nezávislosti**

Cílem je dosažení maximální nezávislosti ČR na cizích energetických zdrojích tj.:

- snížení závislosti na cizích zdrojích energie,
- nezávislosti na zdrojích energie z rizikových oblastí a
- nezávislosti na spolehlivosti dodávek cizích zdrojů.

Plnění cíle zároveň významně přispěje k dosažení bezpečnosti v oblasti energetiky (viz následující cíl). ČR bude preferovat optimální využití zásob hnědého i černého uhlí a dalších paliv, včetně OZE, které se nacházejí na jeho území. Dále je nutná diverzifikace zdrojů nebo alespoň přepravních cest a zvyšování kapacity zásob.

● **Cíl 2: Dosáhnout maximální bezpečnosti**

Cílem je dosažení:

- bezpečnosti zdrojů energie včetně jaderné bezpečnosti
- bezpečnosti subjektů kritické infrastruktury v oblasti energie
- spolehlivosti dodávek všech druhů energie a
- racionální decentralizace energetických systémů.

Cíl zahrnuje zejména:

- optimalizaci dlouhodobě bezpečného energetického mixu při respektování nezbytných požadavků na bezpečnost provozu
- snižování environmentální zátěže území ČR včetně snížení produkce skleníkových plynů
- vyřešení problému vyhořelého jaderného paliva.

● **Cíl 3: Podporovat udržitelnou energetiku**

Cílem je zejména

- zvýšit energetickou efektivitu při přeměně primárních energetických zdrojů

za současného optimálního využití OZE,

- zvýšit úspory energie v jednotlivých sektorech národního hospodářství a u konečného spotřebitele a
- podporovat využívání efektivních a environmentálně šetrných technologií (např. BAT technologie).

Opatření budou směřovat k optimalizaci využití všech zdrojů energie při současné podpoře decentralizace energetických zdrojů. Bude podporována maximalizace úspor energie na všech úrovních hospodářství. Prostředkem pro plnění cíle je:

- podpora inovačních procesů maximálně využívajících vědy a výzkumu zejména v oblasti energetiky, dopravy a stavebnictví v souladu s cíli a závazky EU,
- maximální šetrnost k životnímu prostředí bude primárně založena v efektivní a k životnímu prostředí šetrné struktuře spotřeby PEZ a ve způsobech výroby elektřiny a tepelné energie,
- zajišťování a další snižování dopadů energetických procesů na životní prostředí,
- optimální využití PEZ přispěje k řešení ekonomických a sociálních problémů ČR.

● Cíl 4: Podporovat udržitelné materiálové hospodářství

Cílem je zejména dosažení udržitelného vztahu mezi ekonomickou efektivností materiálové spotřeby a dopadem materiálových toků na životní prostředí v mezinárodně vymezeném metodickém rámci. Naplňování tohoto cíle také napomůže ke zlepšení postavení ČR v mezinárodním srovnání materiálové náročnosti produkce a v konkurenceschopnosti. K plnění cíle bude zapotřebí:

- podpora zvýšení podílu technologií šetrných k životnímu prostředí (např. nízkoodpadových a BAT technologií),
- podpora výzkumu, vývoje a inovací v oblasti environmentálně šetrných a znalostních technologií s vysokou přidanou hodnotou a nižšími nároky na materiálovou spotřebu,
- uplatňování systému minimalizace, separace a následného materiálového využití odpadů (snížení spotřeby primárních zdrojů podporou výrobků z recyklovaných materiálů),
- zvýšení povědomí spotřebitelů o problematice udržitelné spotřeby a výroby a o dopadech chování, které nepodporuje udržitelný rozvoj,
- podpora vzdělávání a osvěty v oblasti udržitelné spotřeby a výroby.

Priorita 2.3: Rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje

Kvalifikované lidské zdroje jsou nezbytným předpokladem pro udržení a zvyšování konkurenceschopnosti české ekonomiky. Podpora vzdělávání ve všech oblastech udržitelného rozvoje, vědy a výzkumu je cestou ke zvýšenému využívání inovací a tím i k ekonomice s vyšší přidanou hodnotou, což pozitivně ovlivní celou společnost (životní styl, spotřeba obyvatel, sociální začlenění, zlepšení prevence rizika, míry sebeochrany a vzájemné pomoci apod.). Vzdělání ovlivňuje priority a postoje obyvatel, což je důležitým předpokladem udržitelného rozvoje státu.

• Cíl 1: Podpořit vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů

Cílem je poskytnout všem skupinám populace v průběhu celého života příležitosti k získávání a uznávání kvalifikací použitelných na trhu práce a ke zdokonalování klíčových kompetencí potřebných pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě, v souladu s principy udržitelného rozvoje a v zájmu zajištění konkurenceschopnosti České republiky a zajistit kvalifikované pracovní síly pro budoucí hospodářské aktivity a pro poskytování veřejných a veřejně prospěšných služeb. Cílem je rovněž začlenění vzdělávání do celkové strategie sociálně-ekonomického rozvoje ČR spojené s podporou investic do vzdělávání. Opatření k plnění cíle by měla směřovat k rozvoji a zkvalitňování systému vzdělávání počátečního a dalšího (celoživotního učení) s důrazem na zlepšení klíčových kompetencí absolventů pro zvýšení jejich uplatnitelnosti na trhu práce a v občanském životě a zvýšení motivace k dalšímu vzdělávání. Opatření by měla směřovat také na vyšší zapojení podnikatelských subjektů do vzdělávání a posílení spolupráce mezi veřejnou správou, podnikatelskou sférou a neziskových sektorem.

Vzdělávání musí být prioritou sociálně-ekonomického rozvoje České republiky, protože rozhodujícím způsobem ovlivňuje lidský a sociální kapitál společnosti, kreativní¹ a hodnotovou orientaci lidí i kvalitu jejich každodenního života. Vzdělávací strategie by měly být rovněž důsledně přizpůsobovány principům vzdělávacích politik demokratických zemí.

1 Prohlášení vlády o podpoře kultury (usnesení vlády ČR č. 344/2003) a Státní kulturní politika na léta 2009 - 2014.

• Cíl 2: Podpořit výzkum, vývoj a inovace

Cíl je orientován nejen na podporu průmyslového výzkumu a vývoje, ale i na zlepšení pozice české vědy ve všech oborech. Podpora bude realizována zejména prostřednictvím zlepšení spolupráce výzkumných a vývojových pracovišť s podnikatelskou sférou pro urychlené zavádění nových poznatků a nových technologií do praxe, pro vznik a rozvoj technologicky orientovaných firem (ochrana duševního vlastnictví atd.). Budou podporovány podnikatelské inkubátory, a to zejména podnikatelské inkubátory specializované pro podporu začínajících firem a firem s vazbou na univerzity¹, zaměřené na výzkum, vývoj a inovace. Bude podporována spolupráce vědecko-výzkumných organizací s veřejným a neziskovým sektorem i využití výsledků vědy a výzkumu při poskytování veřejných služeb a implementaci politik. Cílem podpory budou nejen stávající výzkumné organizace a jejich projekty, ale i vznik institucí nových, popřípadě jejich expanze a další rozvoj a provoz. Podporovány budou aktivity vedoucí k propojení akademické, výzkumné a průmyslové sféry, transfer technologií na míru, vznik center pro ochranu práv firem k intelektuálnímu vlastnictví, programy zapojení studentů VŠ do inovativních procesů firem, školení a odborné semináře, poradenství nutné v prvních fázích začátku podnikání apod. Za žádoucí považujeme podporu nových technologií a inovací šetrnějších k životnímu prostředí, jelikož nové technologie (inovace) jsou efektivnější co do využití surovin a energií a zároveň šetrnější k životnímu prostředí(viz priorita 2.1, cíl 2).

¹ Tzv. start-up a spin-off firmy.

Priorita 3.1: Upevňování územní soudržnosti	Priorita 3.2: Zvyšování kvality života obyvatel území	Priorita 3.3: Účinněji prosazovat strategické a územní plánování
<p>Cíl 1: Zvýšit ekonomický a environmentální potenciál, konkurenceschopnost a sociální úroveň regionů ČR na srovnatelnou úroveň s vyspělými regiony Evropy, stabilizovat kulturně-historický potenciál a postupně snižovat nepřiměřené regionální disparity</p> <p>Cíl 2: Posílit roli měst jako akceleračních faktorů růstu a rozvoje regionů</p> <p>Cíl 3: Zabezpečit udržitelný rozvoj venkova a posílit harmonizaci vztahů mezi městem a venkovem</p>	<p>Cíl 1: Zabezpečit zvyšování kvality života v území prostřednictvím systému vícezdrojového financování obcí a krajů</p> <p>Cíl 2: Zvýšit a zkvalitnit dopravní dostupnost, technologickou, energetickou a znalostní úroveň sídel, a tím dosáhnout i zlepšení životního prostředí v sídlech</p> <p>Cíl 3: Zvýšit a zkvalitnit dostupnost služeb (včetně kultury), především pak bydlení</p> <p>Cíl 4: Posílit zastoupení udržitelného cestovního ruchu ve struktuře místní ekonomiky</p>	<p>Cíl 1: Vytvořit předpoklady pro udržitelné využívání území</p> <p>Cíl 2: Hospodárně využívat zastavěné území a chránit území nezastavěné a nezastavitelné pozemky</p>

Územní soudržnost

Jedním z významných problémů ČR jsou regionální disparity, vyplývající z regionálních rozdílů v ekonomické struktuře a její diverzitě a ve zhoršené dostupnosti veřejných služeb. Velké regionální rozdíly jsou i v inovačním potenciálu. Regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti se v posledních letech spíše snižovaly, přesto stále přetrvávají a jsou ovlivněny zejména kvalifikačním nesouladem nabídky a poptávky po práci, nízkou meziregionální migrací (dojíždka za prací s přespáním a stěhování na delší vzdálenost) a nedostatečnou a nákladnou dopravní obslužností. Na stávající situaci jsou patrné důsledky transformačních změn po roce 1990 (výrazný pokles výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu (Moravskoslezsko a Severozápad, pokles výroby textilního a elektrotechnického průmyslu – Severovýchod – a odvětví oděvního a obuvnického průmyslu – kraj Pardubický, Zlínský a Vysočina) a v zemědělství. Rozvoj terciárního sektoru se s větší intenzitou koncentroval do velkých měst a aglomerací. V souvislosti s prioritní osou 4 lze významné regionální

rozdíly nalézt také v kvalitě životního prostředí. Přetrvávající neuspokojivý stav životního prostředí je např. v některých oblastech Moravskoslezského a Ústeckého kraje a dále v mnoha velkých městech.

ČR je charakteristická rozdrobenou sídelní strukturou, která je historicky daná vysokým počtem obcí, z nichž pouze malou část lze na základě mezinárodních standardů označit za města. Velké městské aglomerace s diverzifikovanou strukturou ekonomiky a se zastoupením odvětví schopných generovat růst také ve svém okolí jsou však z pohledu rozvoje regionů velmi významné. Jejich role jako tzv. pólů růstu je výsledkem počtu obyvatelstva a jeho růstu, konkurenceschopnosti a komunikačního propojení. Stávající (historicky daná) hustá síť malých a středních měst neumožňuje vznik silnějších rozvojových pólů mimo pražské metropolitní území.

Podmínky kvality života v území

Zatímco poválečné období bylo charakterizováno plynulým růstem krajských metropolí až nad úroveň stotisícové hladiny, v 90. letech byla dynamika růstu krajů odlišná. Praha výrazněji ztrácela trvale bydlící obyvatelstvo ve prospěch Středočeského kraje, setrvale ztrácel také Plzeňský kraj. Od r. 2002 se trend Prahy obrací a začíná opět růst. Největší dynamiku růstu do konce roku 2007 zaznamenává Středočeský kraj, mírně trvale ztrátový je naopak Moravskoslezský a Zlínský kraj. Trend vylidňování venkova a přesun obyvatel do větších měst se sice v posledních letech zastavil – nejde však o návrat k původní struktuře, ale o důsledek masivní výstavby (rodinné a bytové domy) v okolí velkých měst a vzniku husté satelitní zástavby v těchto oblastech. V mezilehlých a odlehlých oblastech však k vysídlování venkova dochází stále. Jedná se zvláště o pohraniční oblasti, oblast Vysočiny a regiony s vyšší mírou neza-městnanosti.

Negativním důsledkem suburbanizace je zvyšování dopravní zátěže (zejména individuální automobilovou dopravou) ve spádových oblastech měst a doprava ve městech samotných. Tato situace koresponduje se specifickým problémem České republiky, kterým je nedostatečné vzájemné propojení krajských center a dosavadní koncentricky orientovaná dopravní síť. V přeexponovaných oblastech (menší obce v okolí velkých měst, rekreačně atraktivní území

apod.) dochází k přetěžování technické infrastruktury (kanalizace, svoz odpadu apod.) a nedostatku služeb občanské vybavenosti.

Venkovský prostor je v ČR charakteristický hustou sítí pozemních komunikací podporující integraci venkovského prostoru s jejich spádovými centry; toto pozitivum je v současnosti negováno jak špatným stavem komunikací III. třídy a místních komunikací, tak nepostačujícím napojením na síť dálnic a rychlostních silnic. Nedostatečná je dopravní obslužnost venkovských obcí zejména o víkendech (omezování dopravních spojů). Jedná se hlavně o periferní oblasti a jejich napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojížděcí za prací i za službami. Nedostatečnou obsluhou trpí zejména obce ležící mimo páteřní tahy.

Zejména z ekonomických důvodů dochází především v malých obcích a městech k redukci veřejných služeb a následně tedy i k omezování jejich sociálního (viz míra chudoby, stárnutí populace, výchova dětí a mládeže), vzdělávacího (výchova dětí a mládeže, zájmové aktivity) a ekonomického významu (viz např. cestovní ruch) – což v důsledku přispívá ke snižování kvality života obyvatel.

Ve druhé polovině 20. století došlo ke zhoršení stavu městského prostředí v důsledku necitlivých asanací a rekonstrukcí, masivní panelové výstavby, průniků dopravy do historických jader měst, výroba a průmysl se stala součástí širších center měst z důvodu jejich rozšiřování, čímž došlo zároveň ke zhoršení životního a socio-kulturního prostředí. Po roce 1989 došlo k postupné regeneraci městských jader, obnově zanedbaného domovního a bytového fondu v centrálních městských čtvrtích, obnově klasických funkcí města v oblasti sociální, volnočasové, kulturní i ekonomické.

Vlivem změn v ekonomické struktuře došlo také k útlumu průmyslových výrobních a opuštění výrobních a průmyslových areálů ve městech. Tato často rozsáhlá území (tzv. „brownfields“) dnes brzdí rozvoj částí řady měst zejména nákladností a složitostí jejich přestavby a asanace. Svým charakterem znamenají hrozbu pro životní prostředí a své okolí, zároveň však představují určitý rozvojový potenciál a prostor pro rozvoj dalšího podnikání. Kromě průmyslových areálů jde o lokality s původní obytnou funkcí, popř. objekty pro armádní účely. Výhody nového využití brownfields spočívají nejen v opětovné revitalizaci celého území, odstranění ekologických zátěží v sídelní krajině, v ochraně zdraví obyvatel a životního prostředí či snížení tlaku

na využití greenfields (což mimo jiné znamená předejití možného rozpínání měst do okolí), ale také ve zvýšení příjmů a rozproudění ekonomiky v území, přilákání investorů a zatraktivnění lokality.

Téměř třetina bytů v ČR se nachází v panelových bytových domech. Současný stav těchto domů je výrazně poznamenán dlouhodobě zanedbávanou údržbou projevující se snižováním užitných vlastností, zvýšenými provozními náklady, snižováním provozní bezpečnosti a vznikem potenciálního rizika snižování úrovně bydlení obyvatelstva. Dalším nedostatkem jsou neadekvátní podmínky v okolí bydlení a sídlišť, nenavazující síť možností využití volnočasových aktivit, zeleně, dopravy a navazujících služeb. Z těchto i více důvodů dochází ke zvýšení kriminality, výskytu socio-patologických jevů, nevyužitého fyzického a lidského kapitálu (souvislost s prioritní osou 5). V případě neřešených nedostatků v oblasti bydlení tak tyto mohou postupně vést k devastaci obytného prostředí a následně i k nežádoucí změně sociální struktury obyvatel sídlišť.

Cestovní ruch je významným segmentem české ekonomiky. ČR disponuje značným historickým, přírodním a kulturním potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a lázeňství. V zemi je hustá a dobře značená síť vzájemně propojených turistických stezek a tras, která skýtá potenciál pro cestovní ruch a rekreační, resp. volnočasové aktivity. Potenciál cestovního ruchu však není dostatečně využíván – značná část historických objektů (zejména památkově chráněných) je v neuspokojivém stavu, nevyužívá dostatečně svého potenciálu k poskytování kulturních služeb; úroveň infrastruktury pro cestovní ruch je nízká, stejně tak kvalita základních i doplňkových služeb. Problémem je také nerovnoměrná koncentrace turistů a návštěvníků v jednotlivých regionech a nevyužití potenciálu regionů, který je navíc často omezen na příslušnou část sezóny.

Koordinace územního rozvoje

Jedním z hlavních nástrojů koordinace územního rozvoje je územní plánování. Územní plánování zajišťuje předpoklady pro udržitelný rozvoj území soustavným a komplexním řešením účelného využití a prostorového uspořádání území s cílem dosažení obecně prospěšného souladu veřejných a soukromých

zájmů na rozvoji území. Za tím účelem sleduje společenský a hospodářský potenciál rozvoje.

Pro naplnění cílů územního plánování (tj. vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích) je nezbytný zodpovědný přístup všech, kteří do územně plánovací činnosti vstupují (zejména pořizovatelé územně plánovací dokumentace, představitelé samospráv, dotčené orgány a veřejnost) na všech úrovních (celostátní, krajské a obecní). Za tímto účelem je nutné i zlepšování vzdělávání a osvěty o územním plánování. V této souvislosti je mj. nutné věnovat dostatečnou pozornost řešení negativních důsledků suburbanizace pro udržitelný rozvoj území. Dalším významným tématem je zlepšení provázanosti územně plánovacích a rozvojových dokumentů na všech úrovních veřejné správy při respektování principů udržitelného rozvoje.

4.3.2 Priority a cíle

Priorita 3.1: Upevňování územní soudržnosti

Stimulace rozvojového potenciálu regionů přispěje k harmonickému rozvoji území a snižování existujících disparit. Pro udržitelný rozvoj venkovských oblastí je nutná podpora aktivit na místní úrovni a zvyšování atraktivity života v obcích. Posilování role měst jako center růstu a rozvoje regionů a zároveň zajištění efektivních vazeb město-venkov je předpokladem pro vytváření urbanických sítí schopných přenášet rozvojové a inovační impulsy.

● **Cíl 1: Zvýšit ekonomický a environmentální potenciál, konkurenceschopnost a sociální úroveň regionů ČR na srovnatelnou úroveň s vyspělými regiony Evropy, stabilizovat kulturně-historický potenciál a postupně snižovat nepřiměřené regionální disparity**

Jde o rozvojový cíl zaměřený na dosažení ekonomické, sociální a kulturní úrovně regionů ČR srovnatelné s vyspělými regiony Evropy a současně na snížení nežádoucích regionálních rozdílů a rozvoj specificky problémových

území. Plnění cíle řeší problémy mající charakter výrazných regionálních disparit, jsou územně identifikovatelné a působí nebo velmi pravděpodobně budou působit retardačně vůči vyváženému regionálnímu rozvoji ČR. Součástí cíle je také zvyšování kvality a efektivity regionálních vazeb a procesů. Na realizaci cíle se výrazným způsobem podílejí finanční zdroje politiky soudržnosti. Součástí opatření bude zejména vytváření podmínek pro dynamický hospodářský rozvoj regionů (podpora podnikatelského prostředí v regionech, vytváření podmínek pro příliv zahraničního kapitálu do regionů, podpora exportu konkurenceschopné produkce), tvorba pracovních míst (rozvíjení spolupráce veřejného a soukromého sektoru při rekvalifikačních programech, podpora projektů pro koordinaci vzdělávacích, rekvalifikačních a motivačních programů), šetrné nakládání s materiálovými a energetickými zdroji (podpora vývoje a používání nízkoemisních, nízkoodpadových a energeticky nenáročných technologií). Opatření směřující do problémových území se zaměřují na zvyšování ekonomické výkonnosti těchto území (podpora diverzifikace ekonomických aktivit problémových území s neefektivní strukturou výroby a služeb), intervence na trhu práce v územích s neúměrně vysokou nezaměstnaností (podpora vzdělávání a zvyšování kvalifikace, zvýšení adresnosti a efektivity nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, umísťování osob ohrožených sociální exkluzí na trh práce, programy podpory tvorby nových pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané).

● **Cíl 2: Posílit roli měst jako akcelerátorů růstu a rozvoje regionů**

Cíl je zaměřen na zvyšování konkurenceschopnosti měst posílením progresivních odvětví v jejich ekonomice, překonání jejich nedostatečné kritické váhy prostřednictvím síťování a přeměnou (revitalizace) městského prostředí (tj. těch částí, které procházejí úpadkem). Součástí cíle je také řešení problematiky aglomerací, kde je nutné prostřednictvím veřejných financí usměrňovat a kompenzovat dopady suburbanizace.

Součástí opatření bude podpora vytváření urbánních sítí schopných přenášet rozvojové a inovační impulsy, rozvoj inovačního potenciálu, stimulace podnikání a rozvoje služeb, získávání talentů a vysoce kvalifikovaných pracovníků. Dále půjde o podporu projektů zaměřených na revitalizaci a změnu funkčního využití vybraných městských částí, na celkové řešení dopravy, na péči

o životní prostředí ve městech a na podporu zdravého způsobu života. Další opatření budou směřovat do revitalizace a humanizace obytných čtvrtí, obnovy a revitalizace již jednou urbanizovaných území (brownfields) a revitalizaci středů měst. Bude rovněž podporováno široké spektrum infrastruktury měst.

• **Cíl 3: Zabezpečit udržitelný rozvoj venkova a posílit harmonizaci vztahů mezi městem a venkovem**

Cílem je stabilizace osídlení venkova (tj. zabránit postupnému vylidňování), což předpokládá zajištění životních podmínek srovnatelných ve svém souhrnu s podmínkami života ve městě, ve smyslu alternativy s životem ve městě, při možnosti svobodné volby životního stylu. Posílením partnerství a kooperace mezi venkovem, městy a mikroregionálními centry se funkčně integruje území ve vazbě na hlavní rozvojová centra a dosáhne se tak vyváženého polycentrického rozvoje. Předpokladem pro dosažení cíle je zvýšení zodpovědnosti při nakládání s prostorem venkova tj. navyšování podílu racionálního, přírodě blízkého hospodaření s přírodními zdroji a krajinou venkova tak, aby si venkov zachoval své komparativní výhody oproti městu.

Opatření se týkají zejména podpory rozvoje mikroregionálních center, veřejné infrastruktury a místních služeb. Dále budou směřovat do podpory diverzifikace ekonomických činností, živnostenského podnikání, obnovy tradičních řemesel a produkčních odvětví na venkově a periferních území.

Priorita 3.2: Zvyšování kvality života obyvatel území

Rozvoj místní infrastruktury (zvýšení a zkvalitnění dopravní, technické a energetické dostupnosti) spolu s dostupností služeb, včetně kulturních, a zajištění dostupnosti odpovídajících podmínek bydlení povede ke zlepšení životních podmínek v městech i venkovských oblastech. Posílení technologické, inovační a znalostní dostupnosti v území je předpokladem pro rozvoj podnikání, využití místního potenciálu je pak nezbytností pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu. Je nutno vybudovat kvalitní zázemí pro cestovní ruch z hlediska počtu turistů, prodloužení doby jejich pobytu a výdajů. Finanční zabezpečení těchto aktivit je nutnou podmínkou pro zvyšování kvality života obyvatel v území.

• **Cíl 1: Zabezpečit zvyšování kvality života v území prostřednictvím systému vícezdrojového financování obcí a krajů**

Kvalita života je pojem, který má mnoho dimenzí. Omezenost zdrojů veřej-

ných rozpočtů způsobuje, že si zabezpečování jednotlivých složek tvořících kvalitu života konkuruje. Nesmějí být však opomíjeny investice do prioritních oblastí prevence rizik a ochrany zdraví, životů, životního prostředí a majetku ve vazbě na rizika běžného života i rizika mimořádných událostí. Proto by bylo účelné:

- a) stanovit si na úrovni obcí a krajů místní priority, které jsou pro daný územní celek a jeho udržitelný rozvoj klíčové z krátkodobého a dlouhodobého hlediska,
- b) v návaznosti na podněty vzniklé aplikační praxí nebo vznesené ze strany dotčených subjektů (SMO ČR, AK ČR, odvětvové resorty,...) konzultovat možné úpravy rozpočtového určení daní, s vyústěním do případných návrhů změn, na nichž by byla dosažena vzájemná shoda,
- c) racionalizovat soustavu dotačních titulů poskytovaných z finančních zdrojů EU a státního rozpočtu na krytí potřeb krajů a obcí zejména pokud jde o financování investic.

● **Cíl 2: Zvýšit a zkvalitnit dopravní dostupnost, technologickou, energetickou a znalostní úroveň sídel, a tím dosáhnout i zlepšení životního prostředí v sídlech**

Primárně jde o zajištění kvalitní a vyspělé infrastruktury, která stimuluje rozvojové impulsy do okolí a odlehlých a zaostalých oblastí. S tím souvisí zkvalitňování a zefektivnění dodávek energie, transferu technologií a přístupu ke vzdělání a informačním technologiím. Tím současně dojde ke zvýšení komfortu života a snížení negativních dopadů „provozu“ sídel na jejich (a okolní) životní prostředí a tudíž na kvalitu života jejich obyvatel.

Opatření se budou týkat zejména zajištění regionální a nadregionální dopravní dostupnosti (napojení všech krajů na kvalitní železniční síť, dostavba a obnova dálniční sítě a dalších komunikací, budování infrastruktury pro cyklo dopravu apod.). Dále jde o zajištění kvalitní regionální, meziregionální a nadregionální dopravní obslužnosti (zavádění integrovaných dopravních systémů, zkvalitňování MHD). Další opatření se týkají rozvoje energetických a spojových sítí a zařízení v regionech (modernizace rozvodných energetických soustav v regionech, obnova potrubních a kabelových sítí ve městech) a rozvoje informačních technologií v regionech. Dále jde o opatření k modernizaci zdrojů a úpraven vody,

rozšíření a rekonstrukci vodovodních a kanalizačních systémů a čistíren odpadních vod, odstranění komunálních odpadů a péči o zeleň.

• **Cíl 3: Zvýšit a zkvalitnit dostupnost služeb (včetně kultury), především pak bydlení**

Důraz je kladen na zajištění odpovídající kvality a dostupnosti veřejných i neveřejných služeb především z oblastí zdravotnictví, školství, péče o děti a služeb pro rodiny, kultury, sociálních služeb, informačních a telekomunikačních služeb a služeb související s přímými územními dopady.

Podstatným cílem je pak zajistit kvalitní a dostupné bydlení pro všechny obyvatele. S ohledem na regionálně diferenciovanou skladbu, výstavbu a rekonstrukce bytových domů je nutné efektivně využít existující bytový fond, nájemní sektor a vytvořit fungující právní rámec (vlastnictví bytů, pronájem, nájemné apod.).

Součástí opatření bude zkvalitnění a rozvoj nových forem sociálních a zdravotních služeb, rozvoj nových forem sociálních služeb rodinám s dětmi, občanům s postižením a seniorům, modernizace objektů zdravotnických zařízení a jejich vybavení, optimalizace sítě veřejných zdravotnických služeb, preventivní programy v oblasti zdravotnictví. Opatření budou směřovat i do rozvoje volnočasových aktivit občanů, zejména dětí a mládeže, budování a modernizace infrastruktury pro sport a volný čas a dobudování infrastruktury pro kulturu. Opatření se budou týkat rovněž optimalizace školských zařízení a infrastruktury pro celoživotní vzdělávání vůbec. Dále půjde o podporu rozvoje bydlení jako nástroje stabilizace sídelní struktury, humanizaci panelových sídlišť a modernizaci a obnovu bytového fondu s důrazem na energetické úspory a odstranění zdraví škodlivých stavebních prvků.

• **Cíl 4: Posílit zastoupení udržitelného cestovního ruchu ve struktuře místní ekonomiky**

Cílem je zvýšení podílu cestovního ruchu v ekonomice jednotlivých regionů lepším využitím potenciálu pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu. Cílem je rovněž zvýšení návštěvnosti regionů včetně prodloužení pobytů i návštěvnické sezóny. Pro dosažení cíle je nezbytné podporovat zvyšování environmentální, technické a estetické kvality infrastruktury a míry zachování přírodní i kulturní atraktivnosti území jako podmínky pro udržitelný rozvoj rekreace

a cestovního ruchu – tím dojde ke zvýšení přitažlivosti území pro rekreanty i návštěvníky (zejména pomocí zvyšování environmentální kvality nabízených služeb a nepoškozeného přírodního a kulturního dědictví).

Součástí opatření bude rozšiřování a zkvalitňování infrastruktury a služeb cestovního ruchu, včetně využívání kulturních služeb, rekonstrukce kulturně historických památek a jejich zpřístupňování, tvorba specifických regionálních produktů cestovního ruchu, podpora organizací cestovního ruchu na regionální a místní úrovni a turistických informačních center, vytváření podmínek pro realizaci šetrných forem cestovního ruchu nebo zavedení jednotlivých státem garantovaných národních standardů kvality poskytovaných služeb v sektoru ubytování.

Priorita 3.3: Účinněji prosazovat strategické a územní plánování

Územní plánování – komplexně řeší a zkoumá území ve všech souvislostech prostřednictvím jednotlivých nástrojů územního plánování na vzájemně provázaných úrovních na národní, regionální a místní úrovni, zohledňuje nutnost vyváženého vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, hospodářský rozvoj a soudržnost společenství obyvatel území a je základním předpokladem pro udržitelné využívání území. Současně přispívá k ochraně přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území.

• Cíl 1: Vytvořit předpoklady pro udržitelné využívání území

Předpokladem pro naplnění cíle je zkvalitňování územního plánování zejména v rámci přípravy územně plánovací dokumentace krajů a obcí (tj. zásad územního rozvoje, územních plánů a regulačního plánů) a zvýšení odpovědnosti místních samospráv a místních obyvatel v rámci územního a regionálního rozvoje – zvýšení jejich efektivního zapojení do procesů územního plánování přispěje ke zvyšování kulturní identity a sounáležitosti se svým územím. Nezbytným předpokladem je stanovení a dodržování republikových priorit územního plánování obsažených v Politice územního rozvoje ČR pro zajištění udržitelného rozvoje území. Důležitou součástí je zabezpečení provázání a koordinace územně plánovacích a rozvojových dokumentů na národní, regionální a místní úrovni. Opatření se týkají např. podpory aktualizace územně analytických podkladů obcí a krajů a územních plánů obcí s ohledem na udržitelný rozvoj území.

• **Cíl 2: Hospodárně využívat zastavěné území a chránit území nezastavěné a nezastavitelné pozemky**

Jde zejména o efektivní řešení územních dopadů lidské činnosti a zachování rázu urbanistické struktury území, struktury osídlení a kulturní krajiny. Předpokladem dosažení cíle je zvyšování zodpovědnosti všech zainteresovaných subjektů v rámci územního, resp. regionálního rozvoje, k nezastavěné krajině. Jedním z opatření bude podpora revitalizace a upřednostňování využití brownfields před výstavbou na „zelené louce“ a tím předejití neúměrného rozpínání měst (tzv. „urban sprawl“).

Priorita 4.1: Ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity	Priorita 4.2: Odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví	Priorita 4.3: Adaptace na změny klimatu
<p>Cíl 1: Udržet a zvýšit ekologickou stabilitu krajiny a podporovat její funkce, zejména udržitelným hospodařením v krajině</p> <p>Cíl 2: Chránit volnou krajinu</p> <p>Cíl 3: Zastavit pokles biologické rozmanitosti</p>	<p>Cíl 1: Podporovat šetrné a přírodě blízké způsoby zemědělského hospodaření a rozvíjet jeho mimoprodukční funkce</p> <p>Cíl 2: Zachovat a zlepšit biologickou rozmanitost v lesích podporou šetrných, přírodě blízkých způsobů hospodaření v lesích a posílením mimoprodukčních funkcí lesních ekosystémů</p>	<p>Cíl 1: Zajistit připravenost ke zvládnutí mimořádných událostí spojených se změnami klimatu</p> <p>Cíl 2: Zajistit dostatečné množství a kvalitu povrchových a podzemních vod</p> <p>Cíl 3: Zlepšit vodní režim krajiny</p> <p>Cíl 4: Snižovat dopady očekávané globální klimatické změny a extrémních meteorologických jevů na lesní a zemědělské ekosystémy</p>

4.3.1 Klíčová témata

Stav krajiny a biodiverzity

Přestože po roce 1989 došlo k významným pozitivním změnám, není současný stav krajiny a biodiverzity uspokojivý. Krajina ČR jako celek se stala ve druhé polovině 20. století předmětem nepřiměřené intenzifikace zemědělské i lesnické výroby a nadměrné či nevhodné urbanizace. Výrazně se zvýšila fragmentace krajiny a tím snížila její průchodnost pro obyvatele i živočichy (především v důsledku realizace liniových staveb dopravní a technické infrastruktury, problematické výstavby sídel a scelování zemědělských pozemků), na mnoha místech byly vážně narušeny estetické hodnoty krajiny a krajinný ráz, což má mimo jiné nepříznivé psycho-sociální dopady (viz prioritní osa 1). Na některých částech území jsou dlouhodobě poškozovány ekologické funkce krajiny velkoplošnou těžbou nerostných surovin. Lesní ekosystémy v horských oblastech jsou v některých lokalitách v kritické míře poškozeny vysokou imisní zátěží z průmyslových, energetických a mobilních zdrojů. To ohrožuje nejen existenci lesa jako přírodního útvaru, ale i stabilitu vodní-

ho režimu v širším okolí a dlouhodobou využitelnost těchto krajinných typů v rámci cestovního ruchu (viz prioritní osa 3).

Krajina v současné struktuře neposkytuje v dostatečné míře vhodné životní podmínky pro planě rostoucí druhy rostlin a volně žijící živočichy, což představuje ohrožení biodiverzity. V současné době je v České republice ohroženo 34 % druhů savců, 52 % druhů u nás hnízdících druhů ptáků, 50 % druhů plazů, 43 % druhů obojživelníků, 43 % druhů ryb a 60 % druhů vyšších rostlin¹. Problémem je také výskyt nepůvodních druhů – devadesát z 1378 nepůvodních druhů je hodnoceno jako druhy invazní², často nevratně poškozující společenstva, do nichž pronikají. Potenciální riziko související s biodiverzitou představuje také využívání geneticky modifikovaných organismů. Jejich volné a nekontrolované šíření, ke kterému by však mohlo dojít pouze v případě porušení předpisů EU a ČR, může vést k dalšímu ohrožení druhové a genetické diverzity (vedle ohrožení lidského zdraví).

Voda patří k základním prvkům krajiny. Nejvýraznější vliv na podobu a funkce vodních ekosystémů v ČR mělo napřimování toků a opevňování jejich břehů, výstavba jezů a přehradních hrází, zatížení komunálními a průmyslovými odpadními vodami, velkoplošné odvodnění pozemků, velkovýrobní intenzifikace zemědělství (eroze, chemizace) a intenzifikace chovu ryb. Mnohé stavby na tocích představují bariéry znemožňující řadě živočichů migraci. Vlivem lidské činnosti se celková délka toků na území ČR se v 20. století zkrátila o jednu třetinu. Regulace řek měla až do začátku 90. let minulého století exponenciální růst. S ohledem na biologickou rozmanitost a zadržování vody v krajině není příznivá situace ani ve stavu rybníků. Na území ČR se nachází více než 24 tisíc rybníků a vodních nádrží, což představuje přibližně 52 tis. ha, z toho je 42 tis. ha využito k chovu ryb (Zpráva o stavu vodního hospodářství ČR, 2008). Navíc od 90. let minulého století se jich řada obnovuje. Ovšem přirozených drobných nádrží, které podporují zvýšení biologické rozmanitosti a zadržují vodu v krajině, je v současné době stále nedostatek. Lesy mají pozitivní dopad na vodní režim v krajině. Tato důležitá funkce lesů není ovšem v současné době stále patřičně brána v potaz.

1 Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2008.

2 Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky, 2005.

Celkové odběry povrchových a podzemních vod klesaly z hodnoty 3400 – 3500 mil. m³/rok před rokem 1990 na hodnotu 1800 mil. m³/rok dosaženou v roce 2001. Od roku 2003 do roku 2008 celkové odběry povrchové a podzemní vody stagnují na úrovni 2000 mil. m³/rok. Odebraná podzemní voda se z 85 % využívá jako zdroj pitné vody. Již od počátku 90. let se projevuje nárůst cen vody (včetně růstu vodného a stočného), který vede k hospodárnějšímu využívání podzemní i povrchové vody. Česká republika je prakticky zcela závislá v oblasti vodního hospodářství na vodních zdrojích vytvořených z dešťových srážek. Předpokládané dopady klimatické změny však mohou způsobit pokles vodních zdrojů ČR až v řádech desítek procent v závislosti na scénáři vývoje klimatu. Proto nejdůležitějším úkolem v oblasti vodního hospodářství bude v následujících letech jednak zlepšování stavu vody a protipovodňové ochrany v souladu se směrnicemi 2000/60/ES a 2007/60/ES, a dále zajištění dostatečných vodních zdrojů pro potřeby společnosti.

Zemědělství a lesnictví

Významný vliv na podobu krajiny mělo a má zemědělství – ekosystémy vytvořené zemědělskou činností představují v ČR nejrozšířenější typ prostředí. Výsledkem trendu scelování pozemků do velkých půdních bloků, které často nerespektovalo reliéf terénu, spolu s dopady intenzivního hospodaření, je značně narušený vodní režim krajiny, znečištění vod, degradace půdy, pokles biodiverzity a snížená ekologická stabilita krajiny. Přestože mimoprodukční význam zemědělských ekosystémů je nezpochybnitelný, jejich podobu dodnes většinou určují technologické požadavky zemědělské výroby.

Současné agroekosystémy v produkčních oblastech proto charakterizuje nepřiměřeně vysoké procento zornění zemědělské půdy, nadměrná velikost honů, malé množství ekostabilizačních prvků, velký podíl ploch ohrožených půdní erozí, všeobecná fyzikální, chemická a biologická degradace půdy a kontaminace cizorodými látkami z hnojiv a pesticidů. Nejvýznamnějšími následky jsou ztráta přirozené úrodnosti, výrazné snížení schopnosti retence vod, snížení biologické rozmanitosti a početnosti populací původních druhů.

Lesní ekosystémy zaujímají v současnosti zhruba třetinu rozlohy státu. Lesy patří k základním a nezbytným složkám ekologicky vyvážené krajiny a záro-

veň jsou zdrojem dřeva jako významné obnovitelné suroviny. Zejména v období industriálního rozmachu od počátku 18. století se lesy staly základním zdrojem surovinovým a energetickým. Vlivem dlouhodobé masivní exploatace až do konce 20. století byla výrazně změněna struktura a textura původních lesních ekosystémů. Imisní dopady pocházející z rozvoje průmyslové civilizace a zesilující projevy extrémních klimatických výkyvů ohrožují zdravotní stav a kompaktnost lesů. Za nejvýraznější změnu se považuje nahrazení původního lesa jehličnatými monokulturami (často geneticky nevhodného původu). Důsledkem změn lesních ekosystémů je převaha lesních porostů s nevhodnou, přirozenému stavu vzdálenou druhovou, věkovou i prostorovou skladbou a nízkou ekologickou stabilitou. To se projevuje malou odolností vůči přírodním a antropogenním vlivům (vítr, hmyzí škůdci, imise). Udržitelná produkční kapacita je v některých lesích ohrožena používáním často nevhodných pasečných způsobů hospodaření a pěstováním stanovištně méně vhodných dřevin, což může způsobovat zhoršování zdravotního stavu lesních porostů, ztrátu odolnosti, vyšší četnost kalamit, nízkou biologickou diverzitu, pokles retenční schopnosti a dalších funkcí lesů, erozi apod. V důsledku extrémních projevů počasí v posledních letech dochází téměř každoročně k rozsáhlým větrným kalamitám, které ve svém důsledku způsobují holiny většího rozsahu. Následná obnova lesa proto může být velmi ztížena.

Nejdůležitějším strategickým úkolem lesního hospodářství v 21. století je postupná a systematická restrukturalizace lesních porostů diferencovaně podle měnících se podmínek přírodního prostředí s cílem zlepšení zdravotního stavu lesních ekosystémů, jejich mechanické a biologické stability při zachování jejich schopnosti poskytovat trvalé výnosy.

Dopady změn klimatu

Očekávaná klimatická změna se bude projevovat zejména změnou vodní bilance v krajině, zvyšováním teplot, četnějším výskytem a častějším střídáním extrémních projevů počasí (sucho, povodně, vichřice, teplo).

Pro Českou republiku představují největší přímé nebezpečí v oblasti přírodních katastrof povodně. Mohou být příčinou závažných krizových situací, při nichž vznikají nejenom rozsáhlé materiální škody, ale rovněž ztráty na živo-

tech obyvatel postižených území a dochází k poškození krajiny včetně ekologických škod. Následky povodní, ke kterým došlo v posledních 12 letech, ukázaly, že ČR je povodněmi silně zranitelná mimo jiné v důsledku nevhodné urbanizace a výstavby v záplavových územích i v důsledku rezignace na princip předběžné opatrnosti a prevence.

Neméně závažným rizikem je zvyšování teploty, které způsobuje vysychání povrchových a podpovrchových vod, neschopnost přeschlých půd pojmout větší objemy jednorázových srážek a tím jejich zrychlený odtok; některé oblasti tak budou vystaveny delším a častějším obdobím sucha.

4.3.2 Priority a cíle

Priorita 4.1: Ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity

Zefektivnění využívání krajiny a tím zpomalení úbytku volné krajiny a nezařazených ploch povede jak ke zvýšení stability a zlepšení funkcí krajiny, tak ke zlepšení vývoje stavu biodiverzity. Odpovídající ohodnocení služeb ekosystémů zlepší řízení využívání přírodních zdrojů a zabrání jejich nadměrnému čerpání¹. Jako jeden z nástrojů ochrany životního prostředí je nutné podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu².

• Cíl 1: Udržet a zvýšit ekologickou stabilitu krajiny a podporovat její funkce, zejména udržitelným hospodařením v krajině

Je nutné prosazovat šetrné využívání krajiny a minimalizovat negativní zásahy do krajinných systémů tak, aby nebyla narušena ekologická stabilita krajiny, a podporovat realizaci vegetačních opatření v krajině, zejména výsadbu a obnovu remízků, alejí, soliterních stromů, větrolamů, vodních prvků a územních systémů ekologické stability. Důležitým faktorem pro úspěšnou realizaci uvedených opatření bude podpora implementace Evropské úmluvy

1 Viz obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU, 2006.

2 Viz Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a jeho akční plán (na léta 2010-2012 s výhledem do 2015), schválený dne 19.10. 2009 usnesením vlády České republiky č. 1302.

o krajině. Dalším důležitým prostředkem pro dosažení tohoto cíle je podpora pozemkových úprav jakožto nástroje vytvářejícího mj. i podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny, které usnadní realizovatelnost výše uvedených opatření. Dále také prosazovat ochranu systému ekologické stability krajiny, která je povinností vlastníků a uživatelů pozemků – vlastníci a uživatelé pozemků však musí být pozitivně motivováni k efektivní spolupráci formou dotací a příspěvků. Dalšími důležitými aspekty tohoto cíle jsou: snížení exploatace a záborů půdního a horninového prostředí, vytvoření podmínek k zabránění sesuvů půdy a hornin a podpora vyhodnocování stavu antropogenních zásahů do půdního a horninového prostředí.

● **Cíl 2: Chránit volnou krajinu**

K naplnění cíle budou směřovat opatření, zaměřená na upřednostňování zástavby uvnitř existujících sídel (nikoliv však na úkor sídelní zeleně) nebo ve vazbě na ně, podpora využívání brownfields, minimalizace fragmentace ekosystémů (především v případech, kdy dochází výstavbou infrastruktury i sídel k postupnému oddělování celých krajinných nebo orografických celků), minimalizace záborů zejména kvalitních půd a příprava a uskutečnění vzdělávacího programu zvyšujícího povědomí o hodnotě krajiny, její úloze a o jejích změnách. Problematiku fragmentace a vazeb přírodních prvků v území je také nutné důsledně zohledňovat v rámci rozvoje území.

● **Cíl 3: Zastavit pokles biologické rozmanitosti**

Trvalý pokles biodiverzity lze sledovat nejen v ČR, ale i v mezinárodním kontextu. Cílem je zajištění podmínek pro uchování života a jeho evolučních procesů. K dosažení cíle vede především ochrana a zlepšování stavu biotopů a krajiny a podpora výzkumu v této oblasti. Ochrana a zlepšování stavu biotopů by se měla uskutečňovat prostřednictvím důsledné ochrany dochovaných lokalit s přirozenými přírodními společenstvy (rašelinistiště aj. mokřady, pralesy atd.) a šetrným hospodařením a využíváním území zohledňujícím nároky zvláště chráněných a ohrožených druhů a specifických společenstev. Je také nutné koordinovat antropogenní aktivity v přírodně cenných územích. Součástí plnění cíle je také příprava a realizace záchranných programů pro nejvážněji ohrožené druhy rostlin a živočichů, a dále opatření omezující za-

vádění nových a rozšiřování již přítomných invazních druhů (včetně vytvoření vhodných legislativních a finančních mechanismů pro realizaci účinných opatření). V oblasti geneticky modifikovaných organismů je nutné zajistit, aby byly používány pouze v rozsahu nepřinášejícím riziko pro biodiverzitu, a to v souladu se stávajícími velmi přísnými předpisy platnými jak na úrovni EU, tak v ČR, a aby nepřinášely zvýšené riziko pro biodiverzitu ve srovnání s klasickými způsoby zemědělské produkce.

Priorita 4.2: Odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví

Zlepšování stavu složek životního prostředí je mimo jiné podmíněno odpovědným zemědělským a lesním hospodařením, které zároveň povede ke zvýšení stability zemědělských a lesních ekosystémů.

● Cíl 1: Podporovat šetrné a přírodě blízké způsoby zemědělského hospodaření a rozvíjet jeho mimoprodukční funkce

V rámci plnění cíle je nutné prosazovat ekologické aspekty zemědělského hospodaření prostřednictvím správné zemědělské praxe¹. Důležité je také zachování genetických zdrojů zejména zemědělských plodin, hospodářských zvířat i volně žijící zvěře, lesních dřevin a vzácných stromů rostoucích mimo les.

● Cíl 2: Zachovat a zlepšit biologickou rozmanitost v lesích podporou šetrných, přírodě blízkých způsobů hospodaření v lesích a posílením mimoprodukčních funkcí lesních ekosystémů

Cíl bude plněn opatřeními, zaměřenými na změnu druhové skladby a věkové i prostorové struktury lesa, zvýšení podílu přirozené obnovy, a dále opatřeními na podporu biologické rozmanitosti v lesích a jejich mimoprodukční funkce. Prosazovat vytvoření srovnatelného prostoru pro přírodě bližší nepasečné hospodaření založené na maximálním využívání přírodních procesů, přírodě blízké způsoby hospodaření zavádět diferencovaně podle přírodních podmínek a druhu vlastnictví a směřovat k přírodě bližší dřevinné skladbě při za-

1 Správná zemědělská praxe je pojem, definovaný v některých složkových zákonech a podzákonných předpisech. Jedná se o soubor opatření zaměřených na snížení nepříznivých vlivů zemědělské činnosti na životní prostředí. Mimo zásady správné zemědělské praxe jsou zemědělci pobírající tzv. přímé platby anebo čerpající prostředky z osy II. EAFRD povinni podržovat podmíněnost (Cross-Compliance), tedy standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC), povinné požadavky na hospodaření (SMR) a na úrovni ČR zachování poměru stálých pastvin.

chování konkurenceschopnosti v lesním hospodářství. Obnovovat a pěstovat lesní porosty ve vlastnictví státu tak, aby v nich byl trvale zachován zvýšený podíl melioračních a zpevňujících dřevin a dřevin přirozené druhové skladby. Podobného cíle se u nestátních vlastníků pokusit dosáhnout především vhodnou dotační politikou, osvětou a vzděláváním. Zvýšit ekologickou stabilitu lesních ekosystémů snížením skutečných nadměrných stavů spárkaté zvěře, za tím účelem mj. i upravit mysliveckou legislativu. Podpořit zvýšení podílu tlejícího dřeva, těžebních zbytků a stromů prošlých přirozeným procesem stárnutí v lese pro zachování biologické rozmanitosti a stanovit mechanismy, jak toho dosáhnout. Současně zvýšit podíl přirozených druhů melioračních a zpevňujících dřevin. Podle přírodních a porostních podmínek se bude podporovat využívání přirozené obnovy a omezování obnovy umělé.

Priorita 4.3: Adaptace na změny klimatu

Je nutné odpovědně plánovat a postupně realizovat adaptační opatření ke zmírnění dopadů změny klimatu včetně řešení mimořádných událostí. Je zároveň zapotřebí zvýšit efektivitu hospodaření s vodními zdroji a zlepšovat vodní režim krajiny.

• Cíl 1: Zajistit připravenost ke zvládnutí mimořádných událostí spojených se změnami klimatu

Jedním z opatření k naplnění cíle je vybudování systému ovládnutí a monitorování stavu koncových prvků varování, který současně zajistí přenos informací o výšce hladiny vodních toků ve vybraných lokalitách. Dalším typem opatření je pak realizace přírodě blízkých i technických protipovodňových opatření (přirozené rozlivy, suché poldry atd.) tak, aby zároveň co nejvyšší mírou přispěly také ke zlepšení vodního režimu krajiny (viz cíl 4.3.3).

Opatřením pro řešení sucha v zemědělství je podpora moderních závlahových systémů, které minimalizují spotřebu vody na závlahu a její ztrátu při závlaze. V oblasti zásobování vodou je možným opatřením hledání, ochrana a případné budování nových vodních zdrojů a propojování současných vodárenských soustav a modernizace vodovodních systémů a další snižování ztrát v trubní síti.

• Cíl 2: Zajistit dostatečné množství a kvalitu povrchových a podzemních vod

Opatření pro tento cíl směřují ke zlepšení retenčních schopností krajiny včetně urbanizovaných území a k zajištění dostatečných zdrojů pitné vody, vody pro průmysl, energetiku a zemědělství. Je potřeba využívat a podporovat realizaci systémů retenčních prvků, technických (nádrže a poldry), ale zejména přírodních nebo přírodě blízkých (mokřady, tůně, lužní lesy), které pomohou zadržet srážkovou vodu v krajině, a revitalizovat stávající retenční prvky včetně niv toků a jejich přirozených rozlivů. V rámci opatření je nutné zlepšit obhospodářování zemědělské půdy jako nejvýznamnějšího zásobníku vody v krajině ve smyslu optimalizace vegetačního krytu, zásoby organických látek a humusu a správné agrotechniky. Neméně důležitým opatřením je umělé obohacování zásob podzemních vod (umělou infiltraci) a s tím související vytipování vhodných lokalit z hydrogeologického, geologického i hydrologického hlediska.

S narůstající novou výstavbou dochází ke zvyšování podílu zpevněných ploch, zejména v sídlech. Při nové výstavbě je nutné vyvážit poměr zpevněných nepropustných ploch s plochami propustnými, aby se srážkové vody mohly v co nejvyšší míře vsakovat v místě.

V neposlední řadě je nutné racionálně hospodařit s vodními zdroji a omezovat nadměrnou spotřebu vody.

• Cíl 3: Zlepšit vodní režim krajiny

Opatření v rámci tohoto cíle budou směřovat ke zlepšení vodního režimu krajiny (zlepšení retenční schopnosti krajiny – obnova drobných nádrží a rybníčních soustav, obnova mokřadů a pramenišť apod.) a celkovému zlepšení ekologického, hydrologického a hydromorfologického stavu vodních ekosystémů, obnově nebo ochraně dochovaného přírodního nebo přírodě blízkého stavu vodních ekosystémů a podpoře mimoprodukčních funkcí vodních ploch. Podpora přirozených rozlivů v nivních plochách, budování a obnova retenčních prostor, revitalizace vodních toků a mokřadů, výstavba poldrů.

V řadě oblastí došlo k odvodnění přirozeně vlhkých ploch včetně rašelinišť, slatin a lužních lesů. Vlivem nevhodných úprav vodních toků, niv, případně celých povodí a pramenných oblastí došlo ke snížení retenční schopnosti krajiny. V rámci opatření bude snaha omezit uvedené negativní zásahy do krajiny.

● **Cíl 4: Snižovat dopady očekávané globální klimatické změny a extrémních meteorologických jevů na lesní a zemědělské ekosystémy**

Pro naplnění cíle je nutné pěstovat prostorově a druhově rozrůzněné porosty s co největším využitím přírodních procesů, pestré dřevinné skladby, přirozené obnovy a variability pěstebních postupů, uplatňovat opatření udržující vysokou a stabilní produkci dřevní hmoty a zabránit degradaci lesních půd se snahou maximalizovat množství uhlíku vázaného v půdě. Je také žádoucí posoudit dopady využívání lesní biomasy pro výrobu energie na životní prostředí včetně dopadů na půdu, vodu, biologickou rozmanitost a koloběh živin. V oblasti zemědělství je nutné zaměřit se na dodržování podmínek správné zemědělské praxe, tj. na dodržování zákonných opatření stanovených v Kontrole podmíněnosti (cross-compliance) a zejména jejích standardů GAEC (Good Agricultural and Environmental Condition).

V zájmu ochrany zemědělské krajiny před negativními vlivy větrné a vodní eroze, resp. povrchového odtoku vod je nutné realizovat opatření zejména prostřednictvím pozemkových úprav a územního plánování. Především jde o budování společných zařízení proti vodní a větrné erozi, realizace ÚSES a realizace opatření se zaměřením na ochranu území před škodlivými účinky povrchového odtoku v malých zemědělsko-lesnických povodích, revitalizace hydrografické mikrosítě, ochranu vodních zdrojů včetně integrovaného řešení nepříznivého stavu krajiny. Je také nutné zajistit podporu moderních systémů závlah s minimální spotřebou vody a dostatečné vodní zdroje pro tyto systémy, a to i v území, kde dosud nebyla závlaha z důvodů klimatických nutná. Pro naplnění tohoto cíle je třeba systematicky podpořit vědu a výzkum v uvedených oblastech, což umožní flexibilně reagovat na změny podmínek prostředí (změny režimu srážek, vegetačních stupňů apod.). Podmínkou je rovněž dostatečná ochrana před povodněmi a naopak zajištění dostatečných zdrojů vody pro závlahy.

Priorita 5.1: Posilování sociální stability a soudržnosti	Priorita 5.2: Efektivní stát, kvalitní veřejná správa a rozvoj občanského sektoru	Priorita 5.3: Zvyšování připravenosti ke zvládnutí dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik a posilování mezinárodních vztahů
<p>Cíl 1: Specifikovat a realizovat klíčové principy připravenosti společnosti a státu z hlediska podpory integrace cizinců</p> <p>Cíl 2: Posílit prevenci sociálně patologických jevů, kriminality, korupce</p>	<p>Cíl 1: Zajistit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí</p> <p>Cíl 2: Rozvíjet lidské zdroje ve veřejné správě. eGovernmentem a cíleným vzdělávacím přispět k efektivitě a kvalitě veřejné správy a rozvoji forem její práce v souladu s požadavky udržitelného rozvoje</p> <p>Cíl 3: Docílit institucionálního uspořádání neziskového sektoru s vlastní organizační strukturou vedoucí k efektivnější spolupráci s veřejnou správou a větší formalizované spolupráci veřejného a neziskového sektoru</p> <p>Cíl 4: Posílit osvětové a vzdělávací aktivity související s rozvojem spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru</p>	<p>Cíl 1: Prohlubováním mezinárodní spolupráce zvýšit připravenost na teroristické hrozby, včetně nových forem těchto hrozeb, a přijmout nástroje k potlačení organizovaného zločinu</p> <p>Cíl 2: Zvýšit připravenost obyvatel, veřejné správy a složek Integrovaného záchranného systému k řešení dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik</p> <p>Cíl 3: Rozvíjet spolupráci v rámci regionu a EU, posílit aktivní účast v mezinárodních organizacích a prosazovat principy udržitelného rozvoje na všech úrovních mnohostranných a bilaterálních vztahů a v souladu s nimi posilovat mezinárodní spolupráci v politické, ekonomické, sociální, environmentální a kulturní oblasti a usilovat o zvýšení objemu a zefektivnění oficiální rozvojové pomoci v uvede-ných oblastech</p> <p>Cíl 4: Podílet se na plnění mezinárodních závazků v oblasti snižování emisí skleníkových plynů</p>

4.5.1 Klíčová témata

Veřejné finance a veřejná správa

Významnou výzvou pro českou ekonomiku je zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí. Přestože ČR využila období nadprůměrného hospodářského růstu k provedení dílčích fiskálních reforem, hlavní výzvy v podobě

komplexní reformy penzijního a zdravotního systému zůstávají. ČR čelí stárnutí populace a s ním souvisejícímu růstu mandatorních výdajů na celkových výdajích státního rozpočtu. Klíčovou podmínkou pro plánované snížení deficitu na úroveň střednědobého fiskálního cíle bude dodržení výdajových stropů, jež by měly zajistit dosažení cílených deficitů. Dodržení výdajových stropů však zřejmě nebude možné za stávajícího nastavení sociálních politik a bude pravděpodobně vyžadovat další úsporná opatření.

Při svých fiskálních reformách by Česká republika zároveň měla usilovat o přesun daňového zatížení práce ke zdanění využívání zdrojů a energií.

Reforma penzijního a zdravotního systému představuje pro ČR jednu ze současných priorit. Snížení citlivosti veřejných financí na demografický vývoj a přijetí strategického rozhodnutí, které zajistí dlouhodobě stabilní a efektivní financování obou systémů, je proto nevyhnutelné.

Podmínkou udržitelného rozvoje a zajištění konkurenceschopnosti v mezinárodním prostředí je efektivně fungující veřejná správa, která prošla v uplynulých 10 letech významnou změnou. Od roku 1999 byla obsahem reformy veřejné správy její přestavba zahrnující reformu obecní a krajské samosprávy, centrální a územní státní správy, regulatorní reformu a dosud nerealizovanou právní úpravu státní služby, systém vzdělávání ve veřejné službě a dotvoření správního soudnictví. Od tohoto data byl rovněž důsledně aplikován model sloučené veřejné správy. Současně byl smyslem reformy soulad obsahu a organizace české veřejné správy s obecně uznávanými požadavky na fungování veřejné správy v zemích EU. Šlo zejména o požadavek služby veřejnosti, skládání účtů veřejnosti a s tím spjatého důrazu na společenskou efektivnost a vnitřní hospodárnost veřejné správy. Důraz měl být kladen i na překonání neuspokojivého stavu ve vynutitelnosti práva.

Tyto záměry byly ve značné míře realizovány, reforma přinesla své výsledky a zůstává cíleně řízeným procesem. Většina procesů, jejichž prostřednictvím veřejná správa vykonává své funkce, má průřezový charakter. Efektivnost nadále nedokončené reformy veřejné správy je v tomto ohledu ztížena existencí a převažujícím vlivem parciálních (resortních) pohledů a podceňováním „nadresortní“ koordinace. To je také důvodem, proč se záměry reformy nedaří důsledně prosazovat. Nebyla dokončena přestavba obecní struktury, jejímž

hlavním nástrojem musí být motivace obcí ke slučování správních činností, aniž by ztratily svou právní samostatnost. Prosazování reformy v praxi bylo převážně zužováno na reformu institucí. Proto je žádoucí v rámci udržitelného rozvoje podporovat zejména racionální vývoj hospodářských proporcí smíšeného modelu veřejné správy cestou makroregulace, vytváření potřebného podnikatelského prostředí, řízení a financování sektoru veřejných služeb a rozvíjení partnerství mezi soukromým (komerčním a občanským) a veřejným sektorem.

Patrné jsou nesouladné postupy v řízení mezi rozhodnutími centrálních politických a správních orgánů a regionálními a místními úrovněmi samosprávy v rámci přenesené státní působnosti. Na centrální úrovni se udržuje tendence ke státnímu dirigismu a snaha ponechávat na regionální úrovni i vedle samosprávných zastupitelstev detašovaná státní pracoviště. Samotné centrální řízení, které je žádoucí z hlediska struktury úřadů a dalších státních subjektů optimalizovat, je zahlceno operativou a jen obtížně přechází ke koncepčnímu stylu řízení. Není zcela zvládnutá decentralizace státní a veřejné moci a kompetencí na privatizované a obecně prospěšné organizace v některých resortech, např. ve zdravotnictví a sociálních službách. Ta vyvolává mix vztahů mezi veřejným a soukromým sektorem, který je zvláště zřetelný v plnění zakladatelských a kontrolních funkcí státních orgánů a v tendenci některých obecně prospěšných organizací čerpajících na jedné straně dotace státu, na straně druhé vytvářejících soukromě podnikatelské zdroje zisku. Tím je deformován samotný účel veřejné správy a obecně prospěšné služby a otevírá se cesta různým nežádoucím zájmům. I proto je nutné uvést do souladu obsah a organizaci naší veřejné správy s obecně uznávanými požadavky na fungování veřejné správy v EU.

S výše uvedeným souvisí také kvalita a uplatňování právní regulace. Důležité je působení právní regulace na její adresáty. Zejména lidé v obtížné životní situaci hodnotí právní regulaci negativně pro její nepřehlednost a nesrozumitelnost. Veřejná správa se v současnosti potýká s řadou problémů, zejména:

- nedostatečná výkonnost a transparence, resortismus a politizace,
- nepřehledné a nestabilní regulatorní prostředí a nevhodně nastavená regulace vedoucí k nadměrnému zatížení občanů, podniků a organizací,

- neexistence stabilizované a profesionální státní služby,
- neefektivní systém prevence korupce,
- stále nedostatečné využívání ICT veřejnou správou spolu s relativně nízkou IT gramotností úředníků vede ke zbytečnému zatěžování podnikatelů,
- nedostatečně efektivně pracující soudní systém, zdlouhavost soudního řízení,
- nedostatečná kapacita, efektivita a kvalita výkonu územní veřejné správy, chybějící strategické plánování a systematický a komplexní přístup k místnímu rozvoji a k jeho udržitelnosti.

Z mezinárodních srovnání vyplývá, že efektivita veřejné správy (měřená mezinárodními ukazateli) je nízká, což má přímý vliv na ekonomickou konkurenceschopnost. Podnikání je v ČR stále vnímáno jako komplikované, což nesouvisí pouze s obtížností založení nebo ukončení podnikání, ale obecně s funkcí veřejné správy, kvalitou regulace (daňové zákony) a právního prostředí (např. vymahatelnost práva) a celkovou malou transparentností úředních rozhodnutí. Nejasná a komplikovaná formální pravidla vedou k nekonzistentnímu a nepředvídatelnému výkladu zákona a dávají tak prostor k svévolnému a korupčnímu chování. Je zapotřebí věnovat pozornost problematice dalšího formování právního státu, stavu justice, výkonnosti soudnictví, v této souvislosti prohlubující se nedostatečné vymahatelnosti práva v ČR a nízké úrovni právního vědomí občanů.

Specifickým prostředkem ke zvyšování efektivity veřejné správy je podpora využívání informačních technologií v procesech veřejné správy a budování elektronického systému veřejné správy (e-Government). Z mezinárodních srovnání vyplývá, že služby e-Governmentu jsou občany využívány v menší míře. Vhodným prostředkem pro podporu efektivity veřejné správy je v neposlední řadě zavádění metod kvality veřejné správy (např. CAF – Common Assessment Framework, společný hodnotící rámec; BSC – Balanced Scorecard, systém vyvážených ukazatelů výkonnosti podniku; místní Agenda 21, apod.). Politické rozhodování se izolovalo od veřejnosti a tato izolace se promítá i do oslabení participace občanů na veřejné správě. To brzdí iniciativu občanských struktur a otvírá cestu klientelismu a lobování ekonomických i jiných zájmových skupin. Tím se znehodnocují dosavadní výsledky demokratické transformace společnosti a státu. Při implementaci Strategického rámce je tak

zapotřebí vytvářet příležitosti k participaci občanů na přípravě a iniciaci politických agend a analytických podkladů politického rozhodování v souvislosti s udržitelným rozvojem.

Migrace a bezpečnostní rizika

Počet cizích státních příslušníků v ČR se od roku 1989 trvale zvyšuje. Migrační saldo ČR je kladné (více přistěhovalých než vystěhovalých) a vykazuje rostoucí tendenci. Nejpočetnější skupiny představují státní příslušníci Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska a Polska. Imigrace se soustřeďuje zejména do Prahy a větších měst. Počet nelegálních imigrantů na území ČR má trvale klesající tendenci. Problematiku migrace je nutné řešit v souvislosti s oblastmi, uvedenými v prioritní ose 1 (demografický vývoj) a 2 (lidské zdroje).

Zdraví, bezpečí, kvalitní životní prostředí a kvalitní mezilidské vztahy jsou základem ekonomicky prosperující společnosti. Rostoucí kriminalita, vandalismus, rasismus, xenofobie a jiné negativní jevy společnosti, nadměrná rizikovitost a s ní spojená úrazovitost a nárůst rizik mimořádných událostí, zejména přírodních katastrof, havárií a terorismu, mohou ohrozit ekonomickou stabilitu státu. Investice do lidských zdrojů v oblastech jednotné systematické a dlouhodobé výchovy, vzdělávání, prevence rizik a přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci jsou a budou vždy mnohem nižší než odstraňování následků běžných každodenních neštěstí i následků mimořádných událostí. Navíc výrazně a dlouhodobě ovlivňují postavení priorit a postoje obyvatelstva, což je důležitým předpokladem udržitelného rozvoje státu.

Vnější bezpečnostní rizika souvisejí s otevřeností státu a ekonomiky. Problémem je korupce, mezinárodní organizovaný zločin snažící se prorůst do ekonomiky i politické reprezentace a ekonomická kriminalita, která často využívá nedokonalé legislativy. S postupujícím technologickým rozvojem roste počítačová kriminalita. Přímá vnější rizika nejsou při současném geopolitickém uspořádání světa významná s výjimkou mezinárodního terorismu. Nepřímá vnější rizika souvisejí obecně s postupujícím procesem globalizace (snižování konkurenceschopnosti evropských ekonomik vůči rostoucím ekonomikám asijským), konkrétně s energetickou, surovinovou a potravinovou bezpečností a s aktivitami mezinárodního organizovaného zločinu.

Existuje určité riziko posílení populistických a extremistických politických hnutí, zejména v období hospodářské recese. Vysoká míra státní regulace a přerozdělování veřejných prostředků je jednou z příčin nepříjemně vysoké korupce. Od roku 1999 klesá počet evidovaných trestných činů. Po přechodném poklesu počtu vězňených osob v letech 2000 – 2002 dochází od roku 2003 opět k jeho nárůstu.

Mezinárodní vztahy a jiné závazky

Podmínkou zachování a rozvoje demokratického systému v ČR jsou zejména upevňování politické, bezpečnostní, ekonomické, environmentální a sociální stability, posilování vazeb s demokratickými státy a s uskupeními demokratických států (zejména v rámci EU, NATO a Organizace pro spolupráci a bezpečnost v Evropě). Důležitá je kultivace politického prostředí, omezení nadbytečné regulace na nezbytnou míru a dále její zefektivnění, např. formou elektronizace veřejné správy, rozvoj preventivních i nápravných opatření pro případ mimořádných událostí (přírodních, antropogenních i sociogenních), boj proti kriminalitě obecně a zejména proti korupci a organizovanému zločinu (v oblasti prevence i sankcí), a boj proti asociálním jevům (rasismus, xenofobie, ultranacionalismus).

NATO a Evropská unie považují za závažné riziko možné použití radioaktivních, chemických nebo biologických látek k útoku vedenému teroristy vůči civilnímu obyvatelstvu.

Existuje nedostatek informací o chování občanů při mimořádných událostech. Polovina lidí přiznává, že není o chování při mimořádných událostech dostatečně informována, téměř devět z deseti považuje za potřebné, aby bylo veřejnosti nabízeno více informací o požární ochraně.

Lze předpokládat stoupající tendenci výskytu mimořádných přírodních událostí, s čímž souvisí rozvoj integrovaného záchranného systému, který zabezpečuje koordinovaný postup svých složek (Hasičský záchranný sbor ČR, Policie ČR, Zdravotnická záchranná služba atd.) při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací.

Poškození, narušení nebo zničení kritické infrastruktury může být jednou z významných hrozeb, která může vyústit v krizový stav, tj. dlouhotrvající

výpadek elektro-energetické soustavy na větší části či na celém území státu. Vzhledem ke stoprocentní závislosti všech oblastí života a ekonomiky na elektřině by mohlo dojít po několika hodinách až dnech (záleží na rozsahu výpadku) k paralýze života v postiženém území. Električní soustava ČR je přímo propojena s okolními soustavami Německa, Rakouska, Slovenska, Polska a Maďarska a s ostatními nepřímo, a proto nelze vyloučit ani vliv okolí (i vzdáleného).

Jako člen OSN, OECD, EU a dalších mezinárodních organizací by ČR měla dbát na důsledné naplňování mezinárodních závazků vyplývajících jak ze závěrečných dokumentů důležitých summitů a konferencí těchto organizací věnovaných problematice udržitelného rozvoje, tak i z bilaterálních a multilaterálních smluv ze všech oblastí. Důležité je především významně pokročit v plnění závazků obsažených v Rozvojových cílech tisíciletí a závěrech Světového summitu o udržitelném rozvoji a v procesech souvisejících s Monterreyským konsensem o financování rozvoje, Rozvojovou agendou z Dohá a Pařížskou deklarací o harmonizaci pomoci.

Česká republika je také smluvní stranou globálních mezinárodních dohod v oblasti klimatických změn, ze kterých vyplývá závazek snížit emise skleníkových plynů o 20 % do roku 2020. Emise skleníkových plynů na obyvatele klesají pomalu, zatímco emise na jednotku HDP se od roku 2000 snížily o více než jednu čtvrtinu. Jako problematický se při uvažování současných technologií, politik a opatření jeví výhled do roku 2050, kdy by se národní emise skleníkových plynů měly pohybovat hluboko pod 50 % stavu roku 1990.

4.5.2 Priority a cíle

Priorita 5.1: Posilování sociální stability a soudržnosti

Omezování negativních sociálních jevů (sociální exkluze, patologické sociální chování, xenofobie a rasismus, korupce, kriminalita) je předpokladem soudržné a tolerantní společnosti, která se účinněji těmto jevům brání. Současně je zapotřebí zajistit připravenost státu a společnosti na zvyšující se počet imigrantů.

• Cíl 1: Specifikovat a realizovat klíčové principy připravenosti společnosti a státu z hlediska podpory integrace cizinců

Je nutné dosáhnout připravenosti společnosti z hlediska integrace cizinců v jednotlivých oblastech jejich života na území ČR, rozvíjet vzájemné vztahy mezi komunitami a realizovat prevenci k problematice narušení sociální koheze společnosti a prevence sociální exkluze některých skupin při zohlednění bezpečnostních aspektů imigrace.

Cílem je v relaci s významem integrace z pohledu demografie vytvářet příznivé integrační stimuly pro imigranty, zejména v oblasti zaměstnání, bydlení, přístupu ke vzdělání, participace cizinců na společenském a politickém životě v ČR a předcházet negativním jevům, které by vzhledem k sociokulturní odlišnosti imigrantů ve vztahu k majoritní části společnosti mohly vést k jejich sociální exkluzi a eskalaci xenofobie.

Předpokladem je také zdokonalení systémových opatření Policie ČR pro práci s menšinami – zejména prostřednictvím vzdělávání a přípravy policistů ve vztahu k menšinám; posílení počtu příslušníků menšin pracujících v Policii ČR; úspěšného importu práva a spravedlnosti do specifického prostředí sociálně vyloučených komunit. Současně je nutné posílit boj proti novým formám obchodování s lidmi (např. proti nucené práci), a to prostřednictvím vzdělávání orgánů vynucujících právo a cílenou práci s ohroženými komunitami rozšířit povědomí o nových formách obchodování s lidmi a adekvátně na ně reagovat.

Nezbytné je zesílení a diverzifikace protiextremistické politiky prostřednictvím:

- Zapojení do boje s extremismem vládních i nevládních subjektů – vzájemně provázaná, spolupracující protiextremistická platforma.*
- Poskytnutí specialistům, kteří bojují proti extremismu, dostatečného zájmu pro výkon jejich pravomocí – zvýšení profesionality místo represe.*
- Boje proti extremistické propagandě otevřeností – komunikací proti demagogii.*

• Cíl 2: Posílit prevenci sociálně patologických jevů, kriminality, korupce

K plnění cíle povede realizace preventivních programů a činností proti sociálně patologickým jevům ve společnosti, boj s korupcí – antikorupční programy

a etické kodexy. Podmínkou úspěšného plnění cíle je přijetí Zákona o prevenci kriminality, případně širěji pojatého zákona o prevenci sociálně patologických jevů, který přinese jednotné vymezení pojmu prevence kriminality, popíše gesce jednotlivých ústředních správních orgánů, územních samosprávních celků a dalších typů právnických i fyzických osob, zajistí vzájemnou spolupráci a informovanost i realizaci aktivit předcházejících šíření sociálně patologických jevů. Jedním z opatření bude také celonárodně fungující systém včasné intervence, tj. realizace národní podoby projektu Systém včasné intervence a týmu pro mládež, který bude stabilně obligatorně finančně zabezpečen a legislativně ukotven. Cílem systému je prevence, včasná a efektivní náprava a pomoc v situacích, ve kterých se ocitne dítě, mladistvý a jeho rodina v ohrožení nebo v pozicích pachatelů protiprávní činnosti. Systém bude založen na včasné a efektivní spolupráci orgánů činných v trestním řízení, orgánů sociálně právní ochrany dětí, probační a mediační služby a dalších právnických osob. Současně je zapotřebí vychovávat děti a mládež ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Působit na mladou generaci, aby docházelo k vytváření a upevňování morálních hodnot, ke zvyšování sociálních kompetencí dětí a mládeže, k dalšímu rozvoji dovedností, které vedou k odmítání všech forem sebeustrukce, projevů agresivity a porušování zákona. K naplňování cíle je také potřeba zlepšovat kvalitu předškolních a školních zařízení dle zásad inkluzivního vzdělávání s cílem zapojit do hlavního vzdělávacího proudu až na odůvodněné výjimky všechny děti, včetně dětí ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí. Je třeba eliminovat segregační praktiky ve vzdělávání, propojovat prvky rané a včasné péče s podporou ve vzdělávání, propojovat sociální a vzdělávací intervence. Trvale a systematicky podporovat všechny aktivity vedoucí zejména k posílení preventivních opatření. Vytvářet dobré společenské, legislativní a finanční podmínky pro účelné trávení volného času dětí a mládeže. Podporovat zvláště aktivity, které vedou k smysluplnému zapojení mladých lidí do volnočasových aktivit, a tím odvést jejich pozornost od „únikových“ forem chování. Podporovat rozvoj školských zařízení pro zájmové vzdělávání a jejich prostřednictvím poskytovat nabídku volnočasových aktivit. Podporovat činnost NNO, které s dětmi a mládeží pracují. Vytvářet podmínky a širokou nabídku

zapojení mladé generace do veřejného a společenského života. Prostřednictvím dotačních programů motivovat výše uvedené subjekty ke kvalitní náplni volnočasových aktivit.

Priorita 5.2: Efektivní stát, kvalitní veřejná správa a rozvoj občanského sektoru

Jedním z hlavních předpokladů fungování společnosti je efektivní veřejná správa a samospráva územně samosprávných celků – obcí, měst a krajů, které transparentně hospodaří s konsolidovanými veřejnými financemi (dlouhodobě vyrovnaný rozpočet) a s minimalizovanými zásahy do soukromého života jednotlivců. Významným rizikem je neudržitelnost veřejných financí, zejména v situaci, kdy finanční trhy budou nestabilní. Posílení možnosti participace občanů na rozhodování je předpokladem soudržné společnosti a pojistkou proti zneužití moci.

Všeobecným trendem v oblasti občanského sektoru v České republice je malá rychlost a stagnace řešení problémů způsobená nedostatkem politické vůle zabývat se rozvojem vztahu státu k občanské společnosti, zejména pak vztahem k nestátním neziskovým organizacím. Prudký nárůst počtu těchto organizací (občanských sdružení, obecně prospěšných společností, nadací, nadačních fondů) nebyl doprovázen adekvátními změnami v systému státní podpory ani v systému norem regulujících činnost těchto organizací. Systém financování neziskových organizací z veřejných zdrojů je příliš centralizovaný, zčásti neprůhledný, a prostředky poskytuje zpravidla krátkodobě.

• Cíl 1: Zajistit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí

Problematika dlouhodobé udržitelnosti se zabývá analýzou dlouhodobých trendů ve vývoji veřejných financí s ohledem na příjmovou a výdajovou stranu a potažmo na vývoj deficitů a veřejného dluhu. Hlavním principem udržitelného vývoje by mělo být maximálně efektivní hospodaření s veřejnými prostředky, které nepovede k zadlužování budoucích generací. V dlouhodobém horizontu hraje zásadní roli očekávaný demografický vývoj spojený se stárnutím populace, který s největší pravděpodobností přinese negativní dopady v podobě vyšších výdajových tlaků v některých oblastech sociálního systému (zejména důchody, zdravotnictví a dlouhodobá péče). Je nutné realizovat reformy systému zdravotnictví (to zároveň přispěje k naplnění priorit-

ní osy 1), školství a penzijního systému, které budou zohledňovat dlouhodobé demografické trendy a zajistí tak finanční udržitelnost těchto systémů.

K udržitelnosti veřejných financí přispěje využívání veřejných zakázek tak, aby bylo dosaženo synergických efektů. Veřejné zakázky jsou nástrojem veřejné politiky k ovlivňování trhu a vedou k posilování ekonomiky směrem k udržitelnému rozvoji s kladným dopadem na hospodářskou prosperitu. Veřejná správa bude využívat svou kupní sílu k nákupu služeb a zboží tak, aby naplňovala zároveň sociální a environmentální cíle, čímž bude přispívat k posílení sociální soudržnosti a udržitelného rozvoje. Dojde tak k celkové úspoře veřejných prostředků a ke zvyšování kvality života společnosti bez zvyšování daní.

● **Cíl 2: Rozvíjet lidské zdroje ve veřejné správě. eGovernmentem a cíleným vzděláváním přispět k efektivitě a kvalitě veřejné správy a rozvoji forem její práce v souladu s požadavky udržitelného rozvoje**

Cílem je zvyšování úrovně kvality, efektivnosti a transparentnosti výkonu veřejné správy – s fungujícími systémy řízení kvality a sledováním výkonnosti na úřadech veřejné správy, efektivní komunikací ve veřejné správě, synergickým působením různých úrovní veřejné správy, při aplikaci principu partnerství.

K plnění cíle vedou opatření zaměřená na podporu využívání ICT ve veřejné správě, prosazování eGovernmentu s důrazem na bezpečný a jednoduchý přístup k veřejným službám prostřednictvím internetu, tvorbu návazných registrů na centrální registry veřejné správy, rozvoj a modernizaci komunikační infrastruktury veřejné správy, rozvoj a modernizaci sítě kontaktních míst veřejné správy. Další opatření budou mimo jiné zaměřena na systémové zavádění místní Agendy 21 v municipalitách a vytvoření jednotného systému řízení lidských zdrojů ve veřejné správě. Je také žádoucí využívat veřejné zakázky pro dosahování synergických efektů v sociální a environmentální oblasti.

Nezbytným předpokladem je pak stabilizace pracovníků veřejné správy a fungující systém vzdělávání pracovníků veřejné správy.

K dosažení navrhovaného cíle povede zejména:

- podpora vzdělávání úředníků veřejné správy v problematice udržitelného rozvoje, zejména v oblastech zaměřených na zvyšování schopnosti veřejné správy spolupracovat a vytvářet partnerství mnoha zainteresovaných subjektů,

- *koordinace a zabezpečování vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech a úředníků územních samosprávných celků v problematice udržitelného rozvoje, zejména prostřednictvím využití systémových řešení (zakotvením do právních předpisů),*
- *podpora tvorby konkrétních vzdělávacích programů v oblasti udržitelného rozvoje a schopnosti strategického plánování a systematického a komplexního přístupu k udržitelnému místnímu rozvoji pro stanovené cílové skupiny úředníků ve veřejné správě,*
- *uplatňování principů udržitelného rozvoje v relevantních tématech vzdělávání úředníků ve veřejné správě.*

● **Cíl 3: Docílit institucionálního uspořádání neziskového sektoru s vlastní organizační strukturou vedoucí k efektivnější spolupráci s veřejnou správou a větší formalizované spolupráci veřejného a neziskového sektoru**

Z úrovně státu a veřejné správy všech stupňů rozvíjet a podporovat rozvoj spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi, a tím prohlubovat rozvoj občanské společnosti. Povzbuzovat integrační směry, které již v současné době vedou neziskový sektor k větší míře koordinace a soutěži o partnerskou pozici vůči orgánům veřejné správy.

Zvláštní péči věnovat intenzivnějšímu navazování kontaktů a budování důvěry mezi neziskovými organizacemi s cílem jejich institucionálního zabezpečení, vytvářením facilitačních center poskytujících např. pomoc při formování komunitních koalic, členských asociací, střešních organizací a neformálních seskupení neziskových organizací.

Dobudovat vnitřní infrastrukturu neziskového sektoru tak, aby mohl více pracovat na sobě samém. Zkvalitňovat a rozšiřovat síť servisních organizací, aktivit, mechanismů a platforem, které představují nástroj, který může neziskový sektor využít při svém dalším rozvoji na ještě respektovanějšího partnera a společenského aktéra.

V rámci podpory a rozvoje spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými a občanskými společnostmi rozvinout formu dobrovolnické služby prostřednictvím občanských sdružení, obecně prospěšných, náboženských společností a církví, které jsou významnou silou podílející se na solidaritě a integraci společensky vyřazovaných sociálních skupin a přispívají k moder-

nímu rozvoji komunitního života. Cílem je proto vybudovat za tímto účelem efektivní a udržitelnou dobrovolnickou infrastrukturu v České republice.

● **Cíl 4: Posílit osvětové a vzdělávací aktivity související s rozvojem spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru**

Posílit osvětovou kapacitu o neziskovém sektoru a jeho spolupráci s veřejnou správou při prohlubování rozvoje občanské společnosti vybudováním sítě servisních neziskových organizací, které se budou zabývat vzdělávací činností pro potřebu neziskového sektoru a profesionálně se věnovat PR aktivitám zaměřeným na tyto organizace.

Priorita 5.3: Zvyšování připravenosti ke zvládnání dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik a posilování mezinárodních vazeb

Regionální spolupráce (Evropská hospodářská komise OSN, EU, Středoevropská iniciativa, Visegrádská skupina) je cestou k udržení a zlepšení současné pozice ČR v globalizovaném světě. Mezinárodní spolupráce je základním předpokladem k řešení globálních rizik a jejich dopadů na ČR (terorismus, organizovaný zločin, energetická bezpečnost, udržitelnost životního prostředí, změny klimatu atd.) a současně možností, jak může ČR přispět k udržitelnému rozvoji jiných států a oblastí.

● **Cíl 1: Prohlubováním mezinárodní spolupráce zvýšit připravenost na teroristické hrozby, včetně nových forem těchto hrozeb, a přijmout nástroje k potlačení organizovaného zločinu**

Cíl bude plněn prostřednictvím opatření, zaměřených na posilování kapacity aktérů, zabývajících se protiteroristickou politikou v boji proti již existujícím i očekávaným teroristickým hrozbám, dalším rozvíjením mezinárodní spolupráce a výměny informací se zahraničními partnery. Součástí bude přijetí legislativních i nelegislativních nástrojů k potlačení organizovaného zločinu, tj. je nutné identifikovat a přijmout nové nástroje, sloužící k potlačení projevů organizovaného zločinu (např. zavedení správní odpovědnosti právnických osob za protiprávní jednání do právního řádu ČR; posílení ochrany zástupců orgánů ČR zabývajících se prosazováním práva a vyšetřujících případy organizované kriminality).

• **Cíl 2: Zvýšit připravenost obyvatel, veřejné správy a složek Integrovaného záchranného systému k řešení dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik**

K naplnění cíle je nutné realizovat opatření v oblasti jednotného systematického informování, vzdělávání, prevence rizik a praktické přípravy ve vztahu k obyvatelstvu, zejména dětem a mládeži, v prioritních oblastech ochrany zdraví, životů, životního prostředí a majetku.

Je potřeba vytvořit kvalitní podmínky pro realizaci preventivně výchovné činnosti a praktické přípravy dětí a mládeže k sebeochraně a vzájemné pomoci. V této oblasti je nutné prohloubit zejména meziresortní spolupráci a spolupráci a podporu ve vztahu k regionům (případně obcím), které za bezpečí a zdraví, kvalitní životní prostředí a mezilidské vztahy na svém území zodpovídají.

Je potřeba zdokonalit systém ochrany obyvatelstva a zajistit připravenost zdravotní péče pro všechny základní typy zdravotního ohrožení.

Je nezbytné zdokonalovat systém varování a informování obyvatelstva, vyzkoušení orgánů krizového řízení a složek IZS ČR. Je třeba rozvíjet a podporovat integrovaný záchranný systém a jeho spolupráci s dalšími subjekty na národní i mezinárodní úrovni při řešení bezpečnostních rizik.

Z pohledu koordinace složek IZS bude rozvíjena oblast tvorby a procvičování modelových postupů složek IZS. Významným prvkem pro rozvoj připravenosti IZS bude připravované vybudování tzv. Národního centra pro krizovou připravenost a výcvik složek integrovaného záchranného systému, jehož cílem je zásadní kvalitativní posun při realizaci systému vzdělávání a vybudování odpovídající infrastruktury pro jednotný a efektivní výcvik složek IZS. Plnění cíle zároveň přispěje ke zdokonalení systému reakce státu na zdravotní a bezpečnostní rizika. Jedním z důležitých faktorů plnění uvedeného cíle je i prevence a minimalizace rizik vzniku rozsáhlého poškození životního prostředí, a to jak působením hrozeb antropogenního, tak přírodního původu. Zároveň je nezbytné pro tento cíl stanovit vhodné indikátory a zajistit jejich pravidelné sledování a vyhodnocování.

• **Cíl 3: Rozvíjet spolupráci v rámci regionu a EU, posílit aktivní účast v mezinárodních organizacích a prosazovat principy udržitelného**

rozvoje na všech úrovních mnohostranných a bilaterálních vztahů a v souladu s nimi posilovat mezinárodní spolupráci v politické, ekonomické, sociální, environmentální a kulturní oblasti a usilovat o zvýšení objemu a zefektivnění oficiální rozvojové pomoci v uvedených oblastech

Je nutné, aby ČR co nejdříve splnila své závazky v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce, vyplývající z členství v OECD a EU¹. Cílem je také aktivní využívání možností mezinárodních smluv při řešení globálních rizik a jejich dopadů na ČR, rozvoj další spolupráce v rámci regionu, EU a mezinárodní spolupráce za účelem posílení postavení ČR ve světě. V rámci plnění cíle je zároveň nutné prosazovat principy udržitelného rozvoje na všech úrovních mnohostranných a bilaterálních vztahů a v souladu s nimi posilovat mezinárodní spolupráci v politické, ekonomické, sociální, environmentální a kulturní oblasti.

● **Cíl 4: Podílet se na plnění mezinárodních závazků v oblasti snižování emisí skleníkových plynů**

Cílem vyplývajícím z Kjótského protokolu je dosáhnout snížení celkových emisí skleníkových plynů o 8 % v období 2008 – 2012 vůči roku 1990. Přijetím klimaticko-energetického balíčku se EU zavázala ke snížení emisí skleníkových plynů o 30 % do r. 2020 vůči r. 1990 za předpokladu, že dojde k celosvětové a komplexní dohodě pro období po r. 2012 a že další rozvinuté země se zaváží ke srovnatelnému snížení emisí. Snížení celkových emisí skleníkových plynů o nejméně 20 % do r. 2020 vůči roku 1990 je jednostranným závazkem EU bez ohledu na výsledek mezinárodních vyjednávání o nastavení globálních redukčních cílů po r. 2012. ČR se také bude v adekvátní míře podílet na financování opatření v oblasti předcházení změny klimatu a adaptace v rozvojových zemích, včetně technologické spolupráce. Klimatické aspekty je třeba integrovat do stávajícího systému rozvojové spolupráce ČR.

¹ Členské státy, které přistoupily k EU po roce 2002 a ještě nedosáhly poměru ODA/HDP ve výši 0,17 %, budou usilovat o zvýšení své ODA, aby dosáhly této úrovně do roku 2010. Členské státy, které přistoupily k EU po roce 2002, budou usilovat o to, aby do roku 2015 zvýšily svůj poměr ODA/HDP na 0,33%.

5.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY IMPLEMENTACE

Úlohou Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky je vytvořit konsensuální rámec pro zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru (sektorových strategií, politik či akčních programů) a být tak důležitým východiskem pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů, krajů, měst a obcí i pro meziresortní spolupráci a spolupráci se zájmovými skupinami.

Hlavní roli při směřování státu k udržitelnému rozvoji má vláda České republiky, která určí metody prosazování SRUR do praxe, nicméně odpovědnost leží na všech občanech ČR. Hlavní „hybnou silou“ implementace SRUR ČR však jsou jednotlivé resorty a samospráva na úrovni krajů a obcí. Udržitelný rozvoj – respektive principy udržitelného rozvoje (viz kap. 5.2) – by měl být zohledňován v rámci všech plánovacích a rozhodovacích procesů.

Jednotlivé resorty, kraje, města a obce by tedy měly¹:

1. respektovat priority a cíle SRUR ČR v příslušných resortních, krajských a místních strategických dokumentech (nově vznikajících či aktualizovaných),
2. provádět v rámci přípravy strategických dokumentů (tj. závazných vládních dokumentů, resortních, krajských a místních programů a plánů apod.) hodnocení jejich souladu s prioritami a cíli SRUR ČR.

5.2 PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR stanoví základní principy udržitelného rozvoje, které je nezbytné respektovat při tvorbě všech navazujících strategií a koncepčních dokumentů. Dodržování níže uvedených principů je pro dosažení udržitelného rozvoje České republiky klíčové.

Jedná se o:

- Princip rovnováhy tří pilířů udržitelného rozvoje
- Princip soudržnosti a integrace politik a řízení
- Princip předběžné opatrnosti

¹ Vláda ČR současně se schválením aktualizace SRUR ČR svým usnesením uloží provádění těchto aktivit jednotlivým resortům, směrem ke krajům a obcím (případně dalším partnerům SRUR ČR tyto aktivity doporučí.)

5 IMPLEMENTACE

SRUR ČR

- Princip generační a mezigenerační odpovědnosti
- Princip rovných příležitostí
- Princip partnerství
- Princip mezinárodní odpovědnosti
- Princip rozmanitosti

Podstatou **principu rovnováhy tří pilířů udržitelného rozvoje** je dosažení a zachování dynamické rovnováhy mezi vývojem ekonomické, sociální a environmentální dimenze udržitelného rozvoje. Tento princip úzce souvisí s níže uvedeným principem soudržnosti a integrace politik a řízení.

Princip soudržnosti a integrace politik a řízení podporuje politiky a opatření na místní, regionální, národní, ale i na evropské a globální úrovni s cílem zvýšit jejich přínos pro udržitelný rozvoj. Má zajistit, aby důležitá politická rozhodnutí byla vyvážená a respektovala všechny tři pilíře udržitelného rozvoje; jeho součástí je např. koncept proporcionality, tj. potřeba regulace či omezení v dané oblasti je poměřována významem a důležitostí cíle.

Princip předběžné opatrnosti vychází ze zásady, že opatrnost je nutno zachovávat i v případech, kdy není jistota, jak rychle k nežádoucím jevům dojde, či jestli k nim vůbec dojde. V případě vědecké nejistoty se tak předpokládá použití vhodných hodnotících postupů a preventivních opatření. Např. zabezpečení ochrany životního prostředí formou udržitelného využívání zdrojů je založeno na zkvalitňování znalostí o vzájemném působení biosféry, ekosystémů a lidských činností. Tyto znalosti jsou získávány zejména pomocí podpory vědy a výzkumu. Základnu principu předběžné opatrnosti tvoří nejlepší dostupné znalosti a technologie.

Princip generační a mezigenerační odpovědnosti jako další výchozí zásada se širokým rozsahem v užším smyslu podněcuje současnou generaci k zachování a předání základních přírodních, kulturních a civilizačních hodnot budoucím generacím. V širším smyslu lze do tohoto principu pojmout i snahu o oddělení křivek ekonomického růstu od negativních dopadů na životní prostředí a soubor myšlenek ve vztahu k biologické a kulturní rozmanitosti krajiny a venkova. Dále podporuje dialog mezi generacemi, usnadňuje vzájemné porozumění členů společnosti a jejich efektivní zapojení do budování otevřené společnosti.

Princip rovných příležitostí slouží k dosažení cíle sociální spravedlnosti a soudržnosti a zakládá se na podpoře sociálního začlenění (tj. potírání případů sociální exkluze), dodržování základních lidských práv a zachování kulturní rozmanitosti.

Princip partnerství stanoví, že vztahy mezi environmentálními, ekonomickými a sociálními subjekty musí být budovány na bázi partnerství, a nikoli konfrontace. Záměry udržitelného rozvoje, včetně změny vzorců výroby a spotřeby, nelze realizovat bez kooperačních a koordinačních aktivit mezi veřejným sektorem, podnikatelskou sférou, nevládními institucemi, obyvatelstvem, ale i zahraničními subjekty. K úspěšné reakci na výzvy udržitelného rozvoje patří zesílená transparentnost a odpovědnost všech zainteresovaných subjektů.

Princip mezinárodní odpovědnosti je uplatňován zejména prostřednictvím rozvojové spolupráce, dodržováním přijatých závazků vyplývajících z mezinárodních dohod, úmluv a členství v organizacích jako je Organizace spojených národů (OSN) či Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Při sdílení globální a regionální zodpovědnosti z pozice hospodářsky vyspělé země je ovšem třeba respektovat zvláštní podmínky a specifické zájmy České republiky a EU.

Princip rozmanitosti je předpokladem trvale udržitelného rozvoje nejen v přírodě (biodiverzita), ale v celé společnosti, se zvláštním zřetelem na různorodost kultury. Rozmanitost podporuje rozvoj zdravé společnosti, volného trhu myšlenek, otevřenost demokratických procesů i občanskou participaci na veřejném životě, zmírňuje dopady spotřeby, přispívá ke zvyšování kvality života vytvářením množství příležitostí, širším výběrem možností i lepším využíváním potenciálu jednotlivců i skupin.

Principy udržitelného rozvoje slouží mj. k nalezení vodítek pro adekvátní volbu nástrojů, jimiž bude možné dosáhnout dále specifikovaných cílů za účelem udržení vysoké kvality života obyvatel a ekonomického pokroku v atmosféře sociální soudržnosti a v nenarušeném životním prostředí České republiky. Prosazování těchto principů je tedy východiskem pro utváření dlouhodobých trendů a též kritériem při hodnocení jejich rázu a vyváženosti.

5 IMPLEMENTACE

SRUR ČR

5.3 DALŠÍ AKTIVITY K ZAJIŠTĚNÍ IMPLEMENTACE SRUR ČR

Pro zajištění efektivní implementace SRUR ČR je žádoucí poskytnout zainteresovaným subjektům metodickou podporu, zejména:

- zpracovat metodická doporučení pro přípravu strategických dokumentů na národní úrovni, vycházející z principů strategického plánování a obsahující aspekty (i) integrace priorit a cílů SRUR ČR do příslušných resortních strategických dokumentů (nově vznikajících či aktualizovaných), (ii) hodnocení souladu resortních programů a plánů s prioritami a cíli SRUR ČR,
- zajistit další potřebné metodické konzultace, instruktáže a jinou pomoc pro ministerstva, kraje, obce a další partnery SRUR ČR, a
- zavést ucelený monitorovací systém pro implementaci SRUR ČR při využití již existujících informačních systémů, indikátorů a dostupných zdrojů dat.

Při zavádění SUR ČR do praxe je nutné klást důraz na postup v jednotlivých úrovních veřejné správy a na provázanost mezi úrovněmi:

- národní (horizontální linie – vůči jiným strategickým dokumentům na národní úrovni);
- územní (vertikální linie – vůči strategickým dokumentům krajů a obcí);
- mezinárodní (vertikální linie – vůči strategickým dokumentům EU a mezinárodních institucí).

5.4 DALŠÍ AKTUALIZACE SRUR ČR

Z dosavadních zkušeností vyplývá, že v ČR je žádoucí, aby následující aktualizace SRUR ČR (a podobně tak i další národní koncepční dokumenty) byla zpracována podle tzv. principů dobré praxe strategického plánování. SUR ČR by v budoucnu měla naplňovat termín „strategie“ jako podkladu pro závaznou volbu mezi variantami zásadního komplexního problému. Tyto varianty musí být od počátku transparentně připravovanými těmi, kterých se problém týká, s porovnanými verifikovanými očekávanými dopady, a za řízení nezávislým koordinátorem dle ověřené metody.

Spolu se zaváděním dobré praxe strategické práce je pak žádoucí zvážit další

zavádění postupů hodnocení udržitelnosti¹ – tj. hodnocení strategických dokumentů z hlediska jejich dopadů na udržitelný rozvoj. V ČR je toto hodnocení zatím legislativně uloženo pro oblast územního plánování (od r. 2007).

¹ V zahraničí též označovaný jako tzv. „sustainability appraisal“ (Spojené království Velké Británie a Severního Irsku) či „integrated assessment (UN Environment Programme – UNEP).

6 MONITOROVÁNÍ

SRUR ČR

6.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY MONITORINGU

Monitoring SRUR ČR se principiálně skládá ze dvou procesů (systémů):

1. Sledování udržitelného rozvoje ČR, tj. stavu a vývoje jednotlivých témat a oblastí udržitelného rozvoje prostřednictvím sady indikátorů udržitelného rozvoje (viz dále kap. 6.3 a příloha 1).
2. V rámci zavádění principů dobré praxe strategického plánování bude sledování situace v udržitelném rozvoji součástí integrovaného plánu strategické práce.

6.2 SLEDOVÁNÍ PLNĚNÍ SRUR ČR

Navrhuje se, aby v dalších letech byla periodicky (každé 2 roky) zpracovávána „Zpráva o plnění SRUR ČR“, která zhodnotí stupeň integrace resortních strategických dokumentů z pohledu jednotlivých priorit a cílů a strategického plánování, stručně popíše hlavní aspekty implementace SRUR ČR a podá předběžný návrh na případné revize dokumentu. Zpráva bude sloužit pro posouzení míry implementace SRUR ČR – v jejím rámci může být podán návrh na případné operativní změny priorit/cílů jejich reformulací a/nebo jejich odstranění nebo doplnění.

Zprávy budou dále zohledňovat zásadní analytické i strategické dokumenty zpracované během hodnoceného období, a to jak na národní úrovni, tak i v mezinárodním kontextu (OSN, OECD, EU a pod.). Hodnotící zprávy budou využívat statistické ukazatele (viz následující text s návrhem indikátorů), které budou uváděny v časových řadách, aby bylo možno posoudit vývojové trendy. V obecné části bude zpráva obsahovat hodnocení jednotlivých prioritních os z hlediska rovnováhy mezi třemi pilíři udržitelného rozvoje. Zprávy budou oponovány minimálně třemi nezávislými odborníky a předloženy Vládě ČR, Parlamentu a veřejnosti. Pro efektivní monitoring je nutné zavést ucelený monitorovací systém pro implementaci SRUR (tj. propojení potřebných informací pro sledování a informovanost ze strany RVUR, ministerstev, územní veřejné správy i dalších zájemců), přičemž je žádoucí využít v co nejširší míře již existující informační systémy, indikátory a dostupné zdroje dat.

6.3 INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Indikátory jsou navrženy k jednotlivým prioritním osám. Jsou v maximální míře využívány stávající indikátory (ČSÚ, Eurostat, OECD, Komise OSN pro udržitelný rozvoj), aby bylo možno sledovat jejich vývoj v čase (časové řady). Indikátory užívané v přehledech Eurostatu, OECD a Komise OSN pro udržitelný rozvoj budou využity pro mezinárodní srovnání. Podrobný popis jednotlivých indikátorů je uveden v Příloze 1.

0.A Ekologická stopa

Prioritní osa 1: Populace, člověk a zdraví

I.A Standardizovaná míra úmrtnosti podle skupin nemocí

I.B Expozice obyvatel prašnému aerosolu

I.C Očekávaná délka života a očekávaná délka života prožitého ve zdraví

I.D Emise, těžba surovin a produkce biomasy spojené se spotřebou domácností

I.E Zadlužení domácností

I.F Míra zaměstnanosti starších pracovníků

I.G Index stáří a index závislosti

Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace

II.A HDP na osobu

II.B Produktivita práce

II.C Obecná míra nezaměstnanosti

II.D Přepravní náročnost v dopravě

II.E Energetická náročnost HDP

II.F Spotřeba primárních energetických zdrojů

II.G Podíl energie z obnovitelných zdrojů

II.H Materiálová spotřeba

II.I Odběry povrchových a podzemních vod podle sektorů

II.J Nakládání s odpady podle hlavních způsobů nakládání

II.K Struktura vzdělanosti

II.L Výdaje na výzkum a vývoj

II.M Přístup k internetu

6 MONITOROVÁNÍ

SRUR ČR

Prioritní osa 3: Rozvoj území¹

III.A HDP na osobu

III.B Obecná míra nezaměstnanosti

III.C Výdaje na výzkum a vývoj a počty zaměstnanců ve výzkumu a vývoji

III.D Municipality zapojené do realizace metody místní Agenda 21

III.E Migrační saldo venkovských obcí

III.F Celková výše příjmů na 1 obyvatele a dluhová služba

III.G Přeprava cestujících veřejnou silniční a železniční dopravou

III.H Přístup k internetu

III.I Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních

III.J Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů

III.K Pokrytí území ČR schválenou územně plánovací dokumentací obcí

III.L Podíl zastavěného území na celkové rozloze

Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita

IV.A Indikátor změn území a ekosystémů

IV.B Index běžných druhů volně žijících ptáků

IV.C Výdaje na ochranu životního prostředí a veřejné výdaje na ochranu životního prostředí

IV.D Spotřeba základních živin v minerálních hnojivech

IV.E Podíl ekologického zemědělství

IV.F Defoliace

IV.G Intenzita těžby dřeva

Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost

V.A Index vnímání korupce

V.B Účast ve volbách

V.C Populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech

V.D Saldo a dluh vládního sektoru

V.E Průměrná délka soudního řízení

V.F Celková zahraniční rozvojová spolupráce

V.G Emise skleníkových plynů na obyvatele a na jednotku HDP

V.H Přímé zahraniční investice

7.1 INDIKÁTOROVÉ LISTY

Název a označení indikátoru: Ekologická stopa (0.A)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako množství bioproduktivní půdy na osobu vyjádřené v globálních hektarech, které je třeba k zajištění spotřeby obyvatel daného státu (globální ha na osobu)

Zdroj dat v ČR: Univerzita Karlova v Praze

Význam indikátoru: Ekologická stopa představuje souhrnný standardizovaný indikátor, který sleduje požadavky lidí na regenerační schopnost a absorpční kapacitu pro odpady v rámci biosféry. Ekologická stopa vyjadřuje míru lidského přivlastnění si ekosystémových produktů a služeb z hlediska půdy a plochy moří, které jsou třeba k poskytování těchto služeb. Jedná se o průřezový indikátor, který tak zasahuje do několika prioritních os najednou.

7.1.1 Prioritní osa 1: Populace, člověk a zdraví

Název a označení indikátoru: Standardizovaná míra úmrtnosti podle skupin nemocí (I.A)

Stručná definice a jednotka: Indikátor udává počty zemřelých pro jednotlivé typy onemocnění (zhoubné novotvary, nemoci oběhové soustavy atd.) (počty zemřelých na 100 000 obyvatel)

Zdroj dat v ČR: Ústav zdravotnických informací a statistiky

Význam indikátoru: Míra úmrtnosti je jedním z důležitých ukazatelů vypovídajících o zdravotním stavu populace a o rozšíření a závažnosti vybraných onemocnění.

Název a označení indikátoru: Expozice obyvatel prašnému aerosolu (I.B)

Stručná definice a jednotka: Indikátor udává průměrnou expozici městského obyvatelstva prašnému aerosolu (mikrogramy na m³)

Zdroj dat v ČR: Český hydrometeorologický ústav

Význam indikátoru: Prašný aerosol představuje v současnosti jednu z nejrizikovějších látek znečišťujících životní prostředí mající přímý vliv na lidské zdraví. Zatímco koncentrace řady znečišťujících látek klesají nebo nabývají podlimitních hodnot, koncentrace prašného aerosolu jsou ve městech na vzestupu.

Název a označení indikátoru: Očekávaná délka života a očekávaná délka života prožitého ve zdraví (I.C)

Stručná definice a jednotka: Indikátor udává předpokládaný celkový průměrný počet let a počet let ve zdraví, kterého se mohou osoby daného věku dožít, jestliže budou zachovány stávající úmrtnostní poměry po zbytek jejich života (počet let)

Zdroj dat v ČR: Státní zdravotní ústav

Význam indikátoru: Očekávaná délka života (střední délka života, naděje dožití) je indikátorem zdravotního stavu populace, který vychází z úmrtnostních poměrů dané populace. Ukazatel je široce užívaný, snadno interpretovatelný a mezinárodně srovnatelný.

Název a označení indikátoru: Emise, těžba surovin a produkce biomasy spojené se spotřebou domácností (I.D)

Stručná definice a jednotka: Indikátor udává emise látek do ovzduší (CO₂, SO₂, NO_x, PM₁₀), těžbu surovin (fosilní paliva, rudy, ostatní nerostné suroviny) a produkci biomasy, které byly indukované při výrobě produktů spotřebovávaných domácnostmi v ČR (mil. tun)

Zdroj dat v ČR: Univerzita Karlova v Praze

Význam indikátoru: Domácnosti jsou považovány za jednoho z hlavních hybridů spotřeby a výroby v ČR. S výrobou produktů spotřebovávaných domácnostmi je spojena významná environmentální zátěž (emise do ovzduší, těžba suroviny).

Název a označení indikátoru: Zadlužení domácností (I.E)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl objemu peněz půjčených obchodními bankami segmentu domácnosti-obyvatelstvo ku HDP (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor slouží k posouzení zadluženosti obyvatelstva, která se v posledních letech stává neúnosnou. Za období 1997-2007 stoupla 14krát a včetně úvěrů živnostem a neziskovým institucím sloužícím domácnostem převýšila pětinu nominálního HDP České republiky.

Název a označení indikátoru: Míra zaměstnanosti starších pracovníků (I.F)
Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl zaměstnaných osob ve věku 55-64 let ku počtu všech osob v této věkové skupině (%)
Zdroj dat v ČR: Ministerstvo práce a sociálních věcí
Význam indikátoru: Indikátor vyjadřuje míru zaměstnanosti ve věkové skupině, která je více než jiné věkové skupiny ohrožená růstem nezaměstnanosti a chudobou. Indikátor patří mezi strukturální ukazatele za oblast zaměstnanosti a sociálního začlenění.

Název a označení indikátoru: Index stáří a index závislosti (I.G)
Stručná definice a jednotka: Index stáří vyjadřuje, kolik je v populaci obyvatel v důchodovém věku na 100 dětí ve věku 0-14 let. Index závislosti udává počet osob v důchodovém věku na 100 osob v produktivním věku (index)
Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad
Význam indikátoru: Indexy vyjadřují míru stárnutí populace a míru závislosti populace v důchodovém věku na populaci v produktivním věku.

7.1.2 Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace

Název a označení indikátoru: HDP na osobu (II.A)
Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako souhrn hrubé přidané hodnoty sektorů a odvětví národního hospodářství (mld. Kč, index)
Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad
Význam indikátoru: Indikátor vyjadřuje celkový výkon ekonomiky a slouží jako referenční hodnota pro posuzování míry vnitřní a vnější ekonomické nerovnováhy. Indikátor by neměl být využíván pro hodnocení kvality života, kterou ovlivňují i jiné než materiální faktory.

Název a označení indikátoru: Produktivita práce (II.B)
Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako HDP na počet pracovníků nebo na počet odpracovaných hodin (tis. Kč na pracovníka, tis. Kč na odpracovanou hodinu, index)
Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Produktivita práce je jedním z nejrozšířenějších ukazatelů výkonnosti ekonomiky. Její růst je klíčový pro růst HDP na obyvatele a rozhodujícím způsobem ovlivňuje zvyšování životní úrovně obyvatelstva, protože důchod na hlavu se mění v přímé závislosti na změně produktivity práce.

Název a označení indikátoru: Obecná míra nezaměstnanosti (II.C)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl nezaměstnaných osob na pracovní síle ve věkové skupině 15-74 let (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor vyjadřuje celkovou míru nezaměstnanosti a jako takový je považován za klíčový pro sociální pilíř udržitelného rozvoje.

Název a označení indikátoru: Přepravní náročnost v dopravě (II.D)

Stručná definice a jednotka: Přepravní náročnost v osobní a nákladní dopravě je definována jako podíl přepravních výkonů a HDP (oskm na 1000 Kč, tkm na 1000 Kč)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo dopravy, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor slouží k posouzení, zda dochází k oddělení vývoje křivek HDP a přepravních výkonů. Toto oddělení je žádoucí, protože s dopravními aktivitami je spojena významná zátěž životního prostředí.

Název a označení indikátoru: Energetická náročnost HDP (II.E)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl ukazatelů Spotřeba prvotních energetických zdrojů a HDP (GJ/ tis. Kč)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor energetické náročnosti HDP ukazuje, s jakou efektivitou je společnost schopna transformovat primární energetické zdroje na ekonomický výkon. S poklesem energetické náročnosti souvisí zavádění nových technologií, inovace a úspory, přechod ekonomiky z těžkého průmyslu na lehký průmysl a služby a ekonomické oživení.

Název a označení indikátoru: Spotřeba primárních energetických zdrojů (II.F)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako domácí těžba všech

energetických surovin plus jejich dovozy a minus jejich vývozy (PJ)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor podává informaci o zátěži, kterou společnost vyvíjí na životní prostředí v souvislosti se spotřebou energetických zdrojů.

Název a označení indikátoru: Podíl energie z obnovitelných zdrojů (II.G)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl spotřeby obnovitelných zdrojů energie (biomasa, energie slunce, vody, větru) na primární energetické spotřebě a na výrobě elektřiny (%)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Obnovitelné zdroje jsou jediné zdroje energie použitelné v dlouhodobém horizontu. Je proto nutné, aby obnovitelné zdroje do budoucna postupně nahrazovaly zdroje neobnovitelné.

Název a označení indikátoru: Materiálová spotřeba (II.H)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je sumou fyzického množství vytěžených surovin a vyprodukované biomasy, ke které jsou přičítány veškeré dovozy a odečítány veškeré vývozy. Materiálová náročnost je vyjádřena jako podíl materiálové spotřeby a HDP (mil. tun, index)

Zdroj dat v ČR: Univerzita Karlova v Praze, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Materiálová spotřeba je považována za vhodný indikátor zátěže životního prostředí, protože s čerpáním surovin a jejich zpracováním je spojena řada klíčových environmentálních problémů (strukturní změny v krajině, globální změna klimatu, eutrofizace, acidifikace, atd.).

Název a označení indikátoru: Odběry povrchových a podzemních vod podle sektorů (II.I)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako objemy ročních odběrů povrchových a podzemních vod podle hlavních sektorů (vodovody pro veřejnou potřebu, zemědělství, energetika, průmysl, ostatní včetně stavebnictví) (mil. m³)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo zemědělství

Význam indikátoru: Sladká voda je nezbytnou podmínkou pro vykonávání

většiny lidských aktivit. Zabezpečení odběrů povrchové a podzemní vody může mimo jiné vlivem klimatické změny klesnout pod společensky akceptovatelnou úroveň – předpokládá se, že se voda stane kritickým zdrojem.

Název a označení indikátoru: Nakládání s odpady podle hlavních způsobů nakládání (II.J)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl hlavních způsobů nakládání (materiálové využití, energetické využití, skládkování) na celkovém množství odpadů, s kterými bylo v daném roce nakládáno (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad, Ministerstvo životního prostředí

Význam indikátoru: Jednotlivé způsoby nakládání s odpady jsou spojeny s různou zátěží životního prostředí. Sledování tohoto indikátoru napovídá, dochází-li k útlumu způsobů nakládání spojených s větší zátěží (skládkování, spalování) a k růstu důležitosti způsobů nakládání spojených s menší zátěží (zejména materiálové využití odpadů).

Název a označení indikátoru: Struktura vzdělanosti (II.K)

Stručná definice a jednotka: Indikátor se měří podílem obyvatel s dosaženou určitou úrovní vzdělání na celkovém počtu obyvatel v dané věkové skupině (20-24 let, 25-34 let a 25-64 let) (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Více vzdělaná společnost disponuje kvalitnějšími a kvalifikovanějšími lidskými zdroji a je schopná jejich potenciál lépe využít. Míra vzdělanosti obyvatelstva se následně odráží i v ekonomickém rozvoji společnosti a kvalitě života jejích obyvatel.

Název a označení indikátoru: Výdaje na výzkum a vývoj (II.L)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl výdajů na výzkum a vývoj z různých zdrojů (veřejné a soukromé zdroje) na HDP (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Výdaje na výzkum a vývoj vypovídají o podpoře výzkumu a vývoje v ČR. Země s rozvinutým výzkumem se zpravidla vyznačují vyšší mírou ekonomické konkurenceschopnosti a vyšší životní úrovní obyvatel.

Název a označení indikátoru: Přístup k internetu (II.M)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je vyjádřen jako počet účastníků vysokorychlostního internetu na 100 obyvatel podle typu připojení (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Výkonnost ekonomiky, konkurenceschopnost, efektivní ochrana přírody, sociální soudržnost, věda či vzdělávání jsou již bez využití informačních a komunikačních technologií těžko představitelné. Současná globální společnost a ekonomika z velké části stojí na možnostech, které tyto technologie přinášejí.

7.1.3 Prioritní osa 3: Rozvoj území¹

Název a označení indikátoru: Výdaje na výzkum a vývoj a počty zaměstnanců ve výzkumu a vývoji (III.C)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl výdajů na výzkum a vývoj z různých zdrojů (veřejné a soukromé zdroje) na HDP (%) a jako podíl zaměstnanosti ve výzkumu a vývoji na celkové zaměstnanosti (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Výdaje na výzkum a vývoj a zaměstnanost ve výzkumu a vývoji vypovídají o podpoře výzkumu a vývoje v ČR. Země s rozvinutým výzkumem se zpravidla vyznačují vyšší mírou ekonomické konkurenceschopnosti a vyšší životní úrovní obyvatel.

Název a označení indikátoru: Podíl municipalit zapojených do programů Místních Agend 21 (III.D)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl municipalit zapojených do realizace metody místní Agenda 21 (%)

Zdroj dat v ČR: Česká informační agentura životního prostředí

Význam indikátoru: Místní Agenda 21 je programem obcí, měst a regionů, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe při zohledňování místních problémů. Je tvořen za účasti a ve spolupráci s občany a organizacemi a jeho cílem je zajištění dlouhodobě vysoké kvality života a životního prostředí na daném místě.

¹ Poznámka: Indikátory uvedené v jiných prioritních osách za celou ČR nejsou znovu zmiňované. Jejich definice, zdroj dat a význam je obdobný jako v případě celostátní úrovně.

Název a označení indikátoru: Migrační saldo venkovských obcí (III.E)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je vyjádřen jako rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve venkovských obcích v jednotlivých regionech ČR (počet)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Saldo migrace kvantifikuje geografickou mobilitu obyvatelstva a představuje jednu z hlavních hnacích sil demografické redistribuce. Negativní saldo migrace venkovských obcí bývá spojeno se ztrátou možností obživy, s vyliďňováním venkova a se zvyšováním počtu obyvatel městských aglomerací.

Název a označení indikátoru: Celková výše příjmů na 1 obyvatele a dluhová služba (III.F)

Stručná definice a jednotka: Indikátor jednak stanovuje celkovou výši příjmů obce (daňových i nedaňových) (tis. Kč na obyvatele), jednak souhrn plateb představujících splátky dluhu a úroků ku skutečně dosaženým daňovým příjmům a dotacím (%)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo financí

Význam indikátoru: Výše příjmů obce je klíčovým faktorem z hlediska možnosti realizovat opatření směřující k udržitelnému rozvoji a alokovat finanční prostředky pro výstavbu nových bytů, infrastruktury, školských, kulturních a sportovních zařízení. Ukazatel dluhové služby sleduje schopnost obce vyřadit se svými finančními závazky.

Název a označení indikátoru: Přeprava cestujících veřejnou silniční a železniční dopravou (III.G)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako počet cest po železnici a veřejnou autobusovou dopravou uskutečněný na jednoho obyvatele regionu (počet na obyvatele)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo dopravy

Význam indikátoru: Snížená dopravní obslužnost regionů vyvolává potíže při dojížděcí za prací i za službami. Při zvyšování dopravní obslužnosti má klíčový význam veřejná doprava, která je na přepravenou osobu spojena s nižšími dopady na životní prostředí než automobilová doprava.

Název a označení indikátoru: Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních (III.I)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako počet osob, které využily služeb hromadných ubytovacích zařízení k přechodnému ubytování (počet)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Cestovní ruch je významným segmentem české ekonomiky, který může na regionální úrovni představovat významný zdroj příjmů. Pro zvyšování návštěvnosti je třeba podporovat zvyšování environmentální, technické a estetické kvality infrastruktury a usilovat o zachování přírodní i kulturní atraktivnosti jednotlivých regionů.

Název a označení indikátoru: Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů (III.J)

Stručná definice a jednotka: Výdaje vykázané jako výdaje na kulturu (dle platné rozpočtové skladby) (tis. Kč na obyvatele)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo kultury, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Kultura má významný pozitivní vliv na sociální soudržnost i kvalitu života sídel a regionů. Z toho důvodu je žádoucí její podpora z prostředků veřejných rozpočtů.

Název a označení indikátoru: Pokrytí území ČR schválenou územně plánovací dokumentací obcí (III.K)

Stručná definice a jednotka: Indikátor představuje podíl výměry katastrálních území s platnou územně plánovací dokumentací obcí k celkové rozloze státu (%)

Zdroj dat v ČR: Ústav územního rozvoje

Význam indikátoru: Územně plánovací dokumentace soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území.

Název a označení indikátoru: Podíl zastavěného území na celkové rozloze (III.L)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl pozemků v intravilánu a vně intravilánu (zastavěné stavební pozemky, stavební proluky,

pozemní komunikace) s výjimkou pozemků vinic, chmelnic a zahradnictví ku celkové rozloze (%)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo pro místní rozvoj

Význam indikátoru: Indikátor ukazuje zátěž jednoho z neobnovitelných zdrojů – území. Čím větší je podíl zastavěného území, tím méně prostoru je k dispozici pro produkci potravin a dřevní hmoty, k rekreaci a pro ochranu přírody. K výraznému nárůstu podílu zastavěného území dochází ČR v důsledku pokračující urbanizace a suburbanizace.

7.1.4 Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita

Název a označení indikátoru: Indikátor změn území a ekosystémů (IV.A)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako proporční (%) a absolutní změna (ha) rozlohy a pohybu jednotlivých kategorií zemského pokryvu agregujících hlavní typy ekosystémů

Zdroj dat v ČR: Univerzita Karlova v Praze

Význam indikátoru: Indikátor postihuje změny rozlohy ekosystémů a jejich příčiny. Jedná se zejména o změny většího měřítka související s dominantními procesy, jako jsou narůstající urbanizace, zábor půdy a ztráta přírodních biotopů. Přínos indikátoru spočívá v prostorové povaze dat, což umožňuje zachytit přechody mezi jednotlivými kategoriemi pokryvu území a ekosystémů.

Název a označení indikátoru: Index běžných druhů volně žijících ptáků (IV.B)

Stručná definice a jednotka: Indikátor ukazuje relativní změny početnosti jednotlivých druhů na sčítaných lokalitách a zejména souhrnně pro území ČR. Meziroční změny početnosti druhů jsou vyjadřovány ve vztahu k základnímu roku (index)

Zdroj dat v ČR: Česká společnost ornitologická

Význam indikátoru: Indikátor ukazuje změny populací běžných druhů volně žijících ptáků, které jsou úzce vztaheny ke změnám využívání území a intenzitě hospodaření. Počty ptáků lze považovat za vhodné indikátory biodiverzity, i vzhledem k popularitě mezi veřejností.

Název a označení indikátoru: Výdaje na ochranu životního prostředí a veřejné

výdaje na ochranu životního prostředí (IV.C)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl výdajů a veřejných výdajů na ochranu životního prostředí ku HDP (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor umožňuje srovnávat finanční podporu ochrany životního prostředí a dalších hospodářských odvětví a sektorů.

Název a označení indikátoru: Spotřeba základních živin v minerálních hnojivech (IV.D)

Stručná definice a jednotka: Indikátor se vypočítá podílem množství aplikovaných hnojiv v kilogramech čistých živin na hektar zemědělské půdy (kg čistých živin na ha)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo zemědělství

Význam indikátoru: Spotřeba základních živin v průmyslových hnojivech je považována za jeden z nejdůležitějších indikátorů rozvoje ekologického zemědělství. Nadměrné užívání minerálních hnojiv snižuje kvalitu půd a ve vysoké míře se podílí na eutrofizaci vod a kontaminaci pitné vody.

Název a označení indikátoru: Podíl ekologického zemědělství (IV.E)

Stručná definice a jednotka: Indikátor se vypočítá jako podíl výměry zemědělské půdy zařazené do ekologického zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy v ČR (%)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo zemědělství

Význam indikátoru: Podíl ekologického zemědělství je považován za základní indikátor stupně rozvoje ekologického zemědělství. Ekologické zemědělství je šetrné k životnímu prostředí a zvyšuje biodiverzitu v krajině.

Název a označení indikátoru: Defoliace (IV.F)

Stručná definice a jednotka: Defoliace je definována jako relativní ztráta asimilačního aparátu v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem, rostoucím ve stejných porostních a stanovištních podmínkách (%)

Zdroj dat v ČR: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti

Význam indikátoru: Stupeň defoliace charakterizuje zdravotní stav stromů

a odráží vliv nepříznivých změn prostředí lesních ekosystémů, které působí dlouhodobé a nadměrné znečištění ovzduší a půd škodlivinami (SO₂, NO_x, F, Cl, O₃, těžké kovy, prachové částice aj.).

Název a označení indikátoru: Intenzita těžby dřeva (IV.G)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl celkové těžby dřeva a celkového čistého přírůstku dřevní hmoty (%)

Zdroj dat v ČR: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

Význam indikátoru: Indikátor slouží k posouzení udržitelnosti hospodaření v lesích z hlediska jejich produkčních funkcí. Jestliže je dlouhodobě větší než 100, znamená to, že dochází k odlesňování a země snižuje své zásoby dřevní hmoty a plochu lesů.

7.1.5 Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost

Název a označení indikátoru: Index vnímání korupce (V.A)

Stručná definice a jednotka: Index vnímání korupce je kompozitním indexem sestaveným na základě několika průzkumů vnímání korupce (škála 1 – 10)

Zdroj dat v ČR: Transparency International

Význam indikátoru: Nebezpečí korupce vyplývá z její schopnosti podryvat principy, na nichž je postavena hospodářská soutěž, demokracie a další hodnoty jako je právní stát a svobodný přístup k informacím. Korupce působí erozi důvěry v legitimitu existujících státních institucí a přispívá k vytvoření paralelní mocenské struktury, která může mít úzké vazby na organizovaný zločin.

Název a označení indikátoru: Účast ve volbách (V.B)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl oprávněných voličů účastnících se voleb do zastupitelstev obcí, zastupitelstev krajů, Senátu Parlamentu ČR a Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Možnost ovlivňovat věci veřejné je jedním ze základních práv občana. Z analýz vyplývá, že se zvyšující se mírou občanské a politické participace stoupá aktivita občana v ostatních oblastech života, jako jsou zapojení na trhu práce a zajišťování vlastního bydlení.

Název a označení indikátoru: Populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech (V.C)

Stručná definice a jednotka: Indikátor vyjadřuje podíl osob ohrožených chudobou v příslušných věkových skupinách z celkového počtu osob v těchto věkových skupinách (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor ukazuje efektivitu působení sociálních transferů, resp. jejich dopadu na osoby ohrožené chudobou. Osoby ohrožené chudobou jsou ty osoby, jejichž roční vyrovnaný disponibilní příjem je nižší než 60 % ročního národního vyrovnaného mediánového příjmu na spotřební jednotku.

Název a označení indikátoru: Saldo a dluh vládního sektoru (V.D)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je vyjádřen jako podíl salda a dluhu vládního sektoru ku HDP (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Oba indikátory představují základní ukazatele dlouhodobé udržitelnosti veřejných rozpočtů a financí.

Název a označení indikátoru: Průměrná délka soudního řízení (V.E)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je vyjádřen jako průměrná délka soudního řízení před okresními a krajskými soudy (dny)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo spravedlnosti

Význam indikátoru: Indikátor je ukazatelem stabilizace a výkonnosti soudní soustavy. I když je to zdánlivě ukazatel kvantitativní, vypovídá nejen o délce soudních řízení, ale i o úrovni organizace práce soudů.

Název a označení indikátoru: Celková zahraniční rozvojová spolupráce (V.F)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako objem finančních prostředků vydaných na zahraniční rozvojovou spolupráci ku hrubému národnímu důchodu /HND/ (%)

Zdroj dat v ČR: Ministerstvo zahraničních věcí

Význam indikátoru: Zapojení země do zahraniční rozvojové spolupráce cha-

rakterizuje její připravenost napomáhat při řešení globálních problémů spojených s chudobou a s disparitami v socio-ekonomickém vývoji jednotlivých částí světa.

Název a označení indikátoru: Emise skleníkových plynů na obyvatele a na jednotku HDP (V.G)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako celkové emise skleníkových plynů (vyjádřené jako ekvivalent CO₂) na jednoho obyvatele a ku HDP (tuny CO₂ ekv. na obyvatele, kg CO₂ ekv. na 1000 Kč)

Zdroj dat v ČR: Český hydrometeorologický ústav, Český statistický úřad

Význam indikátoru: Antropogenní emise skleníkových plynů ovlivňují energetickou bilanci klimatického systému Země a zesilují tzv. skleníkový efekt, což je spojeno s významnými negativními dopady na hospodářství jednotlivých zemí (dopady v oblasti zemědělství, vodního hospodářství, biodiverzity, zdraví atd.). Emise na obyvatele ukazují, jak obyvatelé ČR přispívají k tomuto zesilování, zatímco emise skleníkových plynů na jednotku HDP vyjadřují emisní (uhlíkovou) náročnost tvorby HDP v ČR.

Název a označení indikátoru: Přímé zahraniční investice (V.H)

Stručná definice a jednotka: Indikátor je definován jako podíl přímých zahraničních investic ku HDP, a to jak pro investice v ČR, tak pro investice ČR v zahraničí (%)

Zdroj dat v ČR: Český statistický úřad

Význam indikátoru: Indikátor informuje o provázanosti (závislosti) mezi ekonomikami a o zranitelnosti ekonomiky ČR v důsledku vývoje na zahraničních trzích.